

Yhtä kokemusta rikkaamana - Työläistaustaisten opiskelijanaisten luokkakokemukset yliopistossa

Janina Kohonen

Pro gradu -tutkielma

Sosiologia

Itä-Suomen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden laitos

Huhtikuu 2021

Itä-Suomen yliopisto

Tiedekunta Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta	Laitos Yhteiskuntatieteiden laitos
Tekijä Janina Kohonen	
Työn nimi Yhtä kokemusta rikkaamana – Työläistaustaisten opiskelijanaisten luokkakokemukset yliopistossa	
Oppiaine Sosiologia	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Tutkielman ohjaaja/ohjaajat Mari Käyhkö	
Aika Huhtikuu 2021	Sivumäärä 58 sivua, 1 liite (1 sivu)
Tiivistelmä <p>Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani työläistaustaisen opiskelijanaisten luokkakokemuksia yliopistossa ja sitä onko yhteiskuntaluokalla merkitystä koulutuksellisesti. Tutkielmani teoreettisena viitekehystenä toimii luokka- ja koulutuskeskustelu Suomessa ja Iso-Britanniassa. Lisänä myös feministinen luokkakeskustelu, joka ottaa huomioon sukupuolen merkityksen. Tärkeänä käsitteenä tutkielmassa on resurssi, joka pohjautuu Beverley Skeggsin tutkimuksiin.</p> <p>Tutkielmani aineisto on tuotettu kollektiivisella muistelutyömenetelmällä, jossa osallistujien kokemukset ja tunteet ovat tärkeässä osassa tiedon esiintuomisessa. Tuotetun aineistoni olen analysoinut teoriaohjaavalla teemoittelulla. Tutkielmassani on hyödynnetty aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta, resursseista, yhteiskuntaluokasta, yliopistokoulutuksesta ja sukupuolesta.</p> <p>Kokemukset jakautuvat kronologisesti kolmeen ryhmään; opintoihin hakeutumiseen, opiskeluaikaan yliopistossa ja suunniteltuun aikaan opintojen jälkeen. Opintoihin hakeutumisessa korostui läheisten tiedot lukio- ja korkeakouluopinnoista. Pääosin naisten koulutuspolku oli itsenäinen. Opiskeluaikana kieli kulttuurisena resurssina näyttäytyi tärkeänä määrittäjänä, miten luokkaerot näkyivät opiskeluissa. Tutkielmassani selvisi myös, että taloudelliset resurssit tuottivat vähän luokkaeroja koulutuksellisesti. Tuloksista tuli ilmi tämän lisäksi, että yliopisto-opiskelu lisäsi naisten arvostusta joidenkin henkilöiden mielessä. Kaikkia edellä mainittuja aihealueita läpäisi kokemukset kotimaailmasta.</p> <p>Kokemuksia oli huonoja ja hyviä. Yleisesti naiset olivat oppineet liikkumaan taitavasti kahden kulttuurisen maailman välillä. Vaikka heidän lähtökohtansa yliopisto-opintoihin olisivatkin heikommat, he kokivat tästä huolimatta, että haasteet ovat tarkoitettu ylitettäväksi. Naiset olivat ylpeitä luokkataustastaan ja kokivat, että se oli heille voimavara.</p>	
Asiasanat koulutus, muistelutyömenetelmä, sukupuoli, yhteiskuntaluokka, yliopisto-opiskelu	
Säilytyspaikka	Itä-Suomen yliopiston kirjasto
Muita tietoja	

University of Eastern Finland

Faculty Faculty of Social Sciences and Business Studies	Department Department of Social Sciences
Author Janina Kohonen	
Title Richer in experience – social class experiences of working-class female students in university	
Academic subject Sociology	Type of thesis Master's Thesis
Supervisor Mari Käyhkö	
Date April 2021	Pages 58 pages, 1 appendage (1 page)
Abstract <p>This thesis explores the social class experiences of working-class female students in university and if social class affects education. The theoretical framework of my study is based on discussion on social class and education in Finland and the United Kingdom. Additionally, feministic discussion on social class is also used to bring out the importance of gender. An important concept for the study is 'resource', which will be discussed using Beverley Skeggs' research.</p> <p>The material for this thesis is based on collective memory work research method that highlights the participants' experiences and emotions when relaying information in interviews. Theory-oriented categorization is used to analyse the research data. In the thesis I have utilized earlier research literature and resources on the topics of social class, university education and gender.</p> <p>The experiences of participants' divide chronologically into three groups: applying to university, studying in university and planning for time after studies. The earlier knowledge and information of family and friends stands out as an important incentive for the participants to apply for university education. For the most part however the decision to seek further education was done independently. The results show that language as a cultural resource became important definer to analyse how the social class differences affected university studies. Economic resources were found to only cause small amount of social class differences during university studies. The research data also shows that in some cases studying in university was thought to increase the regard shown to the women and place them in higher esteem.</p> <p>The experiences of studying in university brought out both negative and positive examples from the participants. Overall, the female students had learned to move between two different cultural environments and worlds. Even with weaker starting points, from economical standpoint, the women in the study experienced the challenges of university education in a positive light and as something to overcome. The women were proud of their social background and felt that it was a source of strength and an asset for them.</p>	
Keywords education, gender, memory work, social class, university studies	
Archive location	University of Eastern Finland library
Muita tietoja	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TEOREETTINEN VIIITEKEHYS.....	4
2.1 Yliopistokoulutus.....	4
2.2 Itä-Suomen yliopisto.....	6
2.3 Yhteiskuntaluokka	7
2.4 Luokan kokemus ja arki.....	9
2.5 Resurssit.....	10
2.6 Sukupuoli.....	11
3 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA AINEISTO	13
3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	13
3.2 Kokemukset ja muistot metodologisena polkuna	13
3.3 Frigga Haugin muistelutyömenetelmä.....	14
3.4 Informanttiryhmä ja ryhmän kasaamisen prosessi	15
3.5 Aineiston tuottaminen.....	17
3.6 Teoriaohjaava teemoittelu	19
4 TYÖLÄISTAUSTAISENA YLIOPISTOSSA.....	21
4.1 Hakeutuminen opintoihin	21
4.1.1 Matka yläasteelta lukioon	21
4.1.2 Lukiota eteenpäin	25
4.2 Opiskeluaika yliopistossa	31
4.2.1 Erot kulttuurisessa ympäristössä	31
4.2.2 Kieli kulttuurisena resurssina	33
4.2.3 Sosiaaliset resurssit yliopisto-opiskelun aikana	37
4.2.4 Taloudellisuuden merkityksellisyys.....	39
4.2.5 Kodin ja perheen näkyvyys.....	44
4.3 Suunniteltu aika opintojen jälkeen	45
4.3.1 Työväenluokkaisuus voimavarana	46
4.3.2 Arvostusten idea.....	46
4.3.3 Yliopisto ja työnteko	48
5 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	51
LÄHTEET	55
LIITTEET	59

1 JOHDANTO

Tutkin millaisia yliopistossa opiskelevien työläistäustaisten naisten luokkakokemukset ovat. Haluan saada selville, onko luokalla merkitystä koulutuksellisesta näkökulmasta katsoen. Tarkastelen, miten yliopisto-opiskelu ja akateeminen maailma istuvat siihen maailmaan, josta naiset ovat lähtöisin.

Tutkielmani on yhteiskuntatieteellisesti perusteltu, sillä luokkatutkimusta, jossa otetaan kokemukset ja tunteet huomioon, on tehty Suomessa suhteellisen vähän. Monet luokkatutkimukset, jotka tutkivat luokan ja korkeakoulutuksen suhdetta, pyrkivät enemmän jakamaan esimerkiksi yliopistoon hakijoita ryhmiin asetettujen prioriteettien perusteella. Tutkielmassani käytän hyödykseni suomalaista ja brittiläistä luokka- ja koulutuskeskustelua (esim. Skeggs 2014, 2004, 1997; Käyhkö, 2017, 2014) sekä lisäksi feminististä luokkanäkökulmaa, joka ottaa huomioon erityisesti yksilön kokemukset ja tunteet. Luokkia ei voida täten määritellä pelkästään muiden mittarien avulla, vaan läheltä saatu tieto ihmisiltä voi antaa hyvin erilaisenkin kuvan siitä, mitä luokka kenellekin merkitsee.

Yliopisto ei ole enää moneen vuosikymmeneen ollut pelkästään vain harvojen oikeus, vaan opiskelemaan ovat päässeet kaikki taustasta riippumatta. Suomessa tätä on edistetty esimerkiksi opintuen ja opintolainan mahdollisuudella opiskelujen rahoittamiseksi. Suomessa on perinteisesti arvostettu koulutuksellista tasa-arvoa jo peruskoulusta asti, millä on haluttu taata tasavertaiset mahdollisuudet myös jatko-opintoihin. Tästä huolimatta koulutus periytyy edelleen Suomessakin. Nuori, joka on lähtöisin akateemisesti koulutetusta perheestä, hakeutuu yliopistokoulutukseen jopa kahdeksan kertaa todennäköisemmin kuin ei-akateemisessa perheessä kasvanut (Kivinen, Hedman & Kaipainen 2007; Nori 2011).

Aluksi naiset eivät päässeet opiskelemaan yliopistoihin lainkaan. Nykyään suuri osa Suomessa yliopistotutkinnon suorittaneista on naisia (Suomen virallinen tilasto SVT 2018). Naisten tutkintojen määrä on toisaalta koettu uhkaksi yliopistojen naisistumisen kautta. Uhka syntyy kuvitelmasta siitä, että yliopistojen laatu kärsisi merkittävästi. Toisen maailmansodan jälkeisellä koulutusekspansiolle tavoiteltiin yhteiskunnan laajuisesti taitojen mukaanottoa ja koulutusmahdollisuuksien tasoittamista. Ilmainen koulutus kaikille nähtiin suurimpana

keinona tasa-arvon lisäämiseen (Naumanen & Silvennoinen 2010, 68). Ilmainen koulutus peruskoulusta korkeakouluihin asti on yksi suurimmista syistä, että Suomessa on saavutettu laajaa koulutuksellista tasa-arvoa. Ammattikorkeakoulut ovat myös olleet mukana tasoittamassa mahdollisuuksia päästä opiskelemaan korkeakouluun (Silvennoinen & Kalalahti & Varjo, 2018, 109). Ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla on todettu olevan hieman erilaiset painotukset niiden sisällön suhteen. Siinä missä yliopistot toteuttavat niin tutkimusta kuin myös opetusta, ovat ammattikorkeakoulut pitäytyneet enemmän opetuksessa.

Yliopistojen massoitumisesta voidaan puhua siinä tapauksessa, kun opiskelijamäärät ylittävät 15 prosenttia korkeakoulutuksessa ikäluokassaan (Laiho & Jauhiainen 2012, 73). Se, että yliopistot massoituvat, tuo mukanaan hyviä ja huono puolia. Hyvä puoli siinä on, että entistä suuremmalla joukolla selkeästi on mahdollisuudet päästä opiskelemaan korkeakouluun. Mutta huonona puolena näkyy erityisesti tiettyjen alojen ”ylibuukkaus”, joka aiheuttaa pitkällä aikavälillä työttömyyttä valmistuneille. Yleistyksiä on helppoa tehdä, mutta on myös tärkeää muistaa, että jokainen on yksilö ja hänellä on periaatteessa käytössään rajattomat mahdollisuudet oman uran ja elämänsä suhteen.

Työväenluokkaisuus Suomessa ei ole täysin samanlaista kulttuurinomaisena elämäntyylinä kuin esimerkiksi Isossa-Britanniassa, missä luokkatutkimuksella muutenkin on erittäin pitkä ja vahva historia. Mutta samankaltaisuuksia löytyy. Työväenluokkaisuutta kuvaillaan huonommaksi, tietämättömämmäksi ja yleisesti ottaen - suhteessa keskiluokkaan - työväenluokkaiset mielipiteet eivät saa arvostusta yhtä herkästi. Työväenluokkaisuus ei ole hallitseva luokka, joten sen tuottamat merkitykset eivät ole arvostettuja (Skeggs 2014, 49). Työläistaustaisuus on yksinkertaisimmillaan sitä, kun yksilö vain kokee kuuluvansa siihen. Usein kuitenkin jokin elämässä määrittelevä tekijä liittyy yksilön johonkin luokkaan. Tällaisia ovat esimerkiksi työ, perhetausta, koulutustausta tai asuinpaikka. Kun tarkastellaan yhteiskuntaluokkien muodostumista tai mitä ne pitävät sisällään, yhtä oikeaa tarkastelu- tai määrittelytapaa ei ole. Omassa tutkimuksessani kiinnitän työläistaustaisuuden vahvasti omaan kokemukseen. Jos henkilö kokee olevansa työläistaustainen, se riittää, sillä luokan kokeminen ei ole yksiselitteistä. On mahdollista rajata ja luoda kriteerejä, miksi tietty henkilö asettuu tiettyyn yhteiskuntaluokkaan, mutta lopulta valta on henkilöllä itsellään siinä, mihin kokee kuuluvansa. Kiinnittyminen tiettyyn luokkaan ei synny kuitenkaan tyhjästä, vaan siihen vaikuttavat ympärillä oleva maailma ja kulttuuri (Skeggs 2014).

Käyhkö (2017) puhuu työläisnuoren opiskelusta yliopistossa kulttuurisena siirtymänä, jossa eletyn ympäristön arvostukset ja tottumukset eroavat yliopistomaailmassa. Välttämättä yliopisto-opiskelun taustalla tarkoituksena ei ole edes tehdä mitään eroa entiseen luokkasemaan, mutta joka tapauksessa tutkinto näyttäytyy yhteiskunnassamme sosiaalisena statuksena, koska koulujärjestelmä jo itsessään erottelee yksilöitä (Ojala 2010, 321). Yliopistot ovat joutuneet muuttamaan uusliberalistisen markkinapolitiikan tieltä, joka on luonut niihin markkinakulttuuria ja suorituspaineita (Laiho & Jauhiainen 2012, 73). Jatkuva muutos koulutus- ja työmarkkinoilla takaavat vähintäänkin vaikeuksia nykyisille opiskelijoille. Erolan (2010, 322) mukaan on nähtävissä, että mahdollisuuksien tasa-arvon parantaminen ei onnistu välttämättä aiemmin hyviksi todetuilla keinoilla. Epävarmuus voidaan lukea osaksi koulutusmaailmaa. Jokainen todennäköisesti kokee sitä jossain vaiheessa opintojaan, mutta joidenkin kohdalla se voi kasvaa liian suureksi esteeksi opinnoissa edistymiselle.

Dianey Reay (1997, 23) puhuu siitä, että vaikka työväenluokkaisuus sisältää monia epätasa-arvon kohtia, siitä ei silti pidä yrittää tehdä keskiluokkaa. Enemmänkin tulisi purkaa ja jakaa pääomaa ja resursseja, jotka ovat yhteydessä keskiluokkaan. Individualismi ja kilpailuyhteiskunta ovat osaltaan antaneet kuvan, että resursseja on jaossa loputon määrä kaikille, vaikka todellisuudessa luokkien alemmassa päässä olevat ovat joutuneet maksamaan suuremman hinnan yhteiskunnassa muutoksissa.

Tuon seuraavassa luvussa esille aikaisempaa tutkimustietoa resursseista, yhteiskuntaluokasta, sukupuolesta ja yliopisto-opiskelusta. Nostan esille millaista luokkakeskustelua Suomessa ja Briteissä on käyty. Tuon esille Skeggsin (1997, 2004, 2014) teoriaa luokasta, joka on feminististä luokkateoriaa. Käyn läpi tarkemmin millä tavoin Skeggs tuo yhteiskuntaluokan esiin erityisesti resurssien kautta. Tämän jälkeen kerron tutkimuskysymykseni ja avaan tutkimukseni vaiheita tarkemmin. Kuvaan miten olen kerännyt aineistoni, miten aion analysoida aineistoni, ketkä ovat informanttejani ja millä tavoin olen ottanut huomioon tutkimukseen liittyvän eettisen puolen.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Suomi mielletään nykyään helposti neutraaliksi ja melko luokattomaksi yhteiskunnaksi, jossa luokkaerot ovat hyvin vähäisiä. Tämä liittyy hyvinvointivaltion ihanteeseen, jossa kaikilla olisi yhtä hyvät mahdollisuudet kaikissa elämän osioissa. Todellisuus eroaa ihanteesta. Pinnan alta paljastuu, miten esimerkiksi jo pelkästään elämäntyylit, kasvatus, resurssit (sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen) ja sukupuoli määrittävät yksilön mahdollisuuksia elämässä. Tämä ei tarkoita sitä, että yksilö olisi pakotettu jäämään näiden määritteiden varjoon. Ne joka tapauksessa vaikeuttavat tai helpottavat asioiden saavuttamista elämässä. Näistä mahdollisuuksista ja mahdottomuuksista muodostuu luokka, jonka kautta asetumme yhteiskuntaan. Voidaan todeta, että yhteiskunnan toimiminen perustuu kilpailuun kuten koulutuskin. Koulutukseen hakeutuessa yksilöillä on jo erilaiset valmiudet valmistautua pääsykokeisiin sekä pärjätä opinnoissaan.

Esittelen seuraavissa alaluvuissa tutkielmani kannalta tärkeät käsitteet. Käyn läpi tärkeitä aiheita ja asiakokonaisuuksia. Näitä ovat yliopistokoulutus, yhteiskuntaluokka sekä sukupuoli. Koska tarkastelen haastateltavien kokemuksia yliopistossa opiskelusta sukupuolen ja luokkataustan huomioiden, kyseiset käsitteet ovat oleellista avata.

2.1 Yliopistokoulutus

Suomessa on tällä hetkellä 13 yliopistoa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021), ja vuonna 2019 niissä opiskelevia on ollut noin 154 000. Yliopistoissa on mahdollista suorittaa sekä ylempiä että alempia korkeakoulututkintoja ja jatkotutkintoja. Uusia opiskelijoita aloitti yliopistoissa vuonna 2020 noin 31 000, joista naisia oli vähintään 17 000 ja miehiä vähintään 12 000. Vaikka yliopistoista on muodostunut massakorkeakouluja 2000-luvulla, niihin pääsy on tästä huolimatta edelleen vaikeaa. Aloituspaiikkojen määrät suhteessa hakijamääriin aiheuttavat paljon kilpailua hakijoiden kesken. Tästä syystä neljä viidestä hakijasta jää lopulta ilman haluamaansa opiskelupaikkaa. Suomessa opiskelijat ovat suhteessa vanhempia muuhun Eurooppaan verrattuna yliopisto-opinnot aloittaessaan. Suomalaiset ovat iältään noin 21-vuotiaita yliopistoon hakeutuessaan (Hauschildt, Vögtle & Gwosc 2018).

Korkeakoulujenkin saavutettavuutta on pyritty nostamaan Suomessa, jotta ne olisivat mahdollisia hakupaikkoja mahdollisimman monelle hakijalle. Korkeakoulut ovatkin liki maksuttomia, opiskelijoille maksetaan opintotukea sekä asumislisää ja korkeakouluverkosto on hyvin kattava. Vaikka nämä kaikki edellä mainitut kohdat toteutuvatkin Suomessa, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo eivät tästä huolimatta toteudu täysin halutulla tavalla. Edelleen on tutkimuksissa huomattu, että yliopisto-opintoihin hakeutuvat erityisesti ne, jotka tulevat sosioekonomisesti korkeammasta luokkataustasta ja samalla ovat kotoisin jostain suuremmasta kaupungista (Mikkonen & Korhonen 2018; Nori 2011).

Koulutus on kohtaamisten alue niille, joilla oma kulttuuri ja opiskelupaikan kulttuuri eroavat. Niihin luokkiin kuuluvien, jotka omaavat jo kyseisen kulttuurin, on helpompi sulautua joukkoon ja ottaa hyöty irti opiskelun aikana. Työväenluokkaisten naisten kohdalla oman kodin ja keskiluokkaisen koulutusjärjestelmän kohtaaminen ei ole välttämättä helppo. (Käyhkö 2014, 6.) Koulutusjärjestelmä kuvataan yhtä saavutettavana kaikille hakijoille. Tarkastelemalla lähemmin koulussa menestymistä, ylempiin luokkiin kuuluvilla opiskelijoilla on enemmän resursseja käytössään. Joita ovat esimerkiksi aiemmat tiedot korkeakoulutuksesta heidän vanhempien kautta. Jotta vähemmän resursseja omaavien lapset voisivat menestyä, heidän täytyy ottaa koulunkäyntinsä vakavammin ja pärjätä paljon paremmin. (Naumanen & Silvennoinen 2010, 79.) Koulutukseen hakeutumisen vaikeus voidaan liittää niihin resursseihin, joita hakija pitää hallussaan. On huomattu, että yliopisto-opintoihin hakeutuneiden nuorten vanhempien sosioekonomisella taustalla ja koulutustasolla on merkitystä. Keskimääräistä useammin vähintään toisella vanhemmista on korkeakoulututkinto (Nori 2011).

Nori (2011; 2018) on tutkinut, miten koulutus periytyy jakamalla opiskelijat ryhmiin eri taustojen perusteella. Tuloksista selviää, että koulutus todella periytyy. Ne, joiden vanhemmat ovat suorittaneet tutkintonsa korkeakoulussa, sijoittuvat useammin aloille, jotka mielletään elitisiksi – ja statushakuiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi lääketieteellinen ja oikeustieteellinen ala (Nori 2018, 214). Naumanen ja Silvennoinen (2010) ovat huomannet myös koulutuksen periytyvän. Vaikka jokaiselle yksilöllä on periaatteessa mahdollista päästä kouluttautumaan korkeakouluun, todennäköisyys sille on kuitenkin suurempi niillä, joiden lapsuudenkodin kautta määrityvä luokkatausta sijoittuu korkeampaan luokka-asemaan. Naumanen ja

Silvennoinen toteavatkin, että ylhäällä pysyminen yhteiskuntaluokan suhteen on helpompi toteuttaa kuin alhaalta ylös nouseminen esimerkiksi työluokasta keskiluokkaan.

Naumanen ja Silvennoinen (2010, 78) pohtivat tutkimuksessaan, ovatko koulutusvalinnat tasa-arvoisia ja vapaita, jos yksilö on omaksunut oman yhteiskuntaluokkansa tavan ajatella ja suhtautua elämään. Koulutusvalintaan vaikuttavat myöskin muiden yksilöiden valinnat ja lisäksi luokkaan ja sukupuoleen sidonnaiset mieltymysten ja maun kohteet. Kokonaisuutena siis hakeutuminen yliopistoon on kilpailemista, joka on jo itsessään kokonainen vaikutusten verkosto. Koulutuspolitiikka, jossa korostetaan vahvana koulutuksellista tasa-arvoa, on ollut jäämässä taka-alalle 2000-luvulla (Rinne 2014). Samoin Nori (2011, 11-13) on huomannut, että suomalaista koulutuspolitiikkaa ei enää ole viivoittanut opiskelun tasa-arvon tavoitteen samassa määrin kuin aikaisempina vuosina. Tämänlaisen ajattelun ovat korvanneet hiljalleen yritysmaailmasta tutut toiminnalliset periaatteet kuten laadunvarmistus, tehokkuuden maksimointi ja tulosohjaus.

On hyvä tiedostaa, että yhteiskuntaluokan vaikutus ei ala vasta yhtäkkiä korkeakouluopintoihin hakeutuessa, vaan yhteiskuntaluokkien väliset erot koulutuspoluissa lähtevät risteämään jo aikaisemmassa vaiheessa peruskoulussa. Alakoululaisista painotettuun opetukseen päätyy joka kolmas kiitettävillä keskiarvoilla, kun taas keski- ja yläluokan oppilaista joka toinen oppilas. Korkeampien luokkien edustus näkyy myöskin lukio-opinnoissa, missä taustaltaan kokonaan työläistäustaisia opiskelijoita on vain kuusi prosenttia. (Rinne 2014, 29-33.)

2.2 Itä-Suomen yliopisto

Tutkimukseeni osallistuneiden opiskelupaikka sijaitsee Joensuun kampuksella, Itä-Suomen yliopistolla. Itä-Suomen yliopisto on perustettu vuonna 2010, jolloin Joensuun ja Kuopion yliopistot yhdistyivät.

Vaikka virallisesti Suomessa kaikki yliopistot ovat keskenään tasa-arvoisessa asemassa, tästä huolimatta arvostetuimmat yliopistot sijaitsevat Etelä-Suomessa. Verrattaessa esimerkiksi Itä-Suomen yliopistoa ja Helsingin yliopistoa jo pelkästään sijainti asettaa tietyt lähtökohdat yliopistojen toiminnalle. Helsingin yliopisto on hakijamääriltään Suomen kärkeä ja tämä

muokkaa väistämättä sitä, millainen yliopisto se on. Norin (2011) tutkimuksessa selvisi, että aluejako on voimakkaampaa kuin alajako, Suomen eteläosasta löytyvät elitistisimmät hakukohteet, kun taas muu Suomi houkuttelee laajemmin eri sosiaalista taustoista olevia hakijoita (emt. 212).

Itä-Suomen yliopisto on kansanomaisempi kuin eliittiyliopistot. Tämän voi huomata tutkimuksessani, koska yliopisto ei näyttäyty osallistujille äärimmäisen tuntemattomana paikkana kulttuurisesti ja sosiaalisesti. Tämä selittyy sillä, että monet hakijoista tulevat pienemmiltä paikkakunnilta, joiden luokkailmapiiri on enemmän työläistäustainen. Itä-Suomen yliopisto sijaitsee myös erillään suuremmista kasvukeskuksista, joissa erityisesti yläluokkainen ilmapiiri on vahvempi, koska myös valinnanvaraa opintojen suhteen on enemmän.

On kuitenkin tutkimustietoa siitä, että erityisesti Itä-Suomesta ja Pohjois-Suomesta löytyvät pääosin kansanomaisimmat yliopistot, koulutusohjelmat sekä hakukohteet. Eritoten yhteiskuntatieteet ja kasvatustieteet näyttäytyvät kansanomaisina hakukohteina verrattuna muihin aloihin. Polarisaatiota yliopistojen välillä on siis olemassa Suomessakin. Yliopistojen suhteen Suomi on kulkemassa kohti tulevaisuutta, jossa yliopistolaitokset jakautuvat korkeamman ja matalamman statuksen alueisiin, joissa eri yliopistoissa, tieteenaloilla ja koulutusohjelmissa muodostuvat omat sääntönsä. (Rinne 2014, 44.)

2.3 Yhteiskuntaluokka

2000-luvun Suomessa ei ole olemassa täysin kategorista yhteiskuntaluokkajakoa. Aikaisemmat tutkimukset ovat kiinnittäneet luokan tarkastelun ja määrittelyn ammattiin, ammatiasemaan, koulutukseen ja tuloihin, mistä myöskin muodostuu nykypäivän yhteiskuntaluokan sisältö Suomessa (esim. Erola 2010; Melin & Blom 2011; Melin & Blom & Kankainen 2012).

Luokkaa määritetään jatkuvasti ja se on aina kiinni muissa luokittelun tavoissa (Skeggs 2014). Luokka ei ole siis itsenäinen muista irrallinen asia, vaan jotta sitä voitaisiin tarkastella, täytyy myös ottaa huomioon sen ympärillä vaikuttavat alueet. Näitä alueita ovat esimerkiksi sukupuoli

ja ikä. Skeggsille (2004) luokka näyttäytyy muuttuvina taisteluina symbolisista merkityksistä ja vallasta. Luokka on alituista taistelua, koska se edustaa vain tiettyjä ryhmiä ja niiden kiinnostusta (emt. 5). Luokka ei siis ole staattinen, vaan se muotoutuu ajan kuluessa ja yhteiskunnan mukana. Työluokan arvostukset jäävät sivummalle ja keskiluokan nostamat tavoitteet ovat keskiössä. Skeggsille talouden näkökulma ei määräydy ensisijaiseksi määrittäjäksi. Tämänkaltaisella teoretisoinnilla on mahdollisuus ymmärtää niitä eriarvoisuuden ja tuottamisen tapoja, jotka eivät sovi tilastojen tai tulonjaon kautta tarkasteltaviksi (Lappalainen 2012, 303). Skeggsin (2014) mukaan luokka ”kirjataan” yksilöön, tällä tarkoitetaan sitä, että yhteiskunnan kautta erilaiset määritelmät mitä luokka sisältää, tulevat osaksi yksilöä ”kirjaamis” prosessin kautta. Käyhkö (2006, 32) puolestaan esittää tutkimuksessaan, että luokka-asema ”istutetaan” yksilöön. Sekä Skeggsin ja Käyhkön näkemyksissä on yhtä tärkeää osana huomata, että yhteiskuntaluokka toimii vallankäytön tuotteena ja ilmentymänä, joka samaan aikaan kiinnittyy myös sukupuoleen ja sukupuolijärjestykseen.

Jo lapsuudesta asti yksilöt sijoittuvat erilaisiin sosiaalisiin asemiin, joiden kautta määräytyvät ne mahdollisuudet, miten yksilö voi muokata elämänsä (Sayer 2005). Luokka läpäisee jokaista elämänaluetta konkretisoiden sitä, mikä on mahdollista toteuttaa niillä resursseilla, mitä yksilö saa nuorena. Keskiluokka on valtaapitävä luokka: se määrittelee laajasti, mikä on tavoiteltavaa ja mitä arvostetaan yhteiskunnassa. Tätä voidaan kuvailla ”perintönä”, jonka kautta yksilö saa arvomaailmaan ja valintojen kehikon, joiden avulla nousta koulujärjestelmässä kunnioitettavaan asemaan (Käyhkö 2014, 6). Työläistäisuus merkitsee sitä, että nämä arvomaailmat puuttuvat ja koulutusmatka muuttuu astetta mutkikkaammaksi. Valinnat missään vaiheessa koulutuspolkua eivät muodostu itsestänselvyyksinä, vaan työläistäustainen opiskelija voi joutua selvittämään omia halujaan ja toiveitaan koulutuksen suhteen enemmän. Jokainen työläisluokkataustan omaavakin on yksilö, eikä jokaiselle päde samat yleistyksyet, mitä luokkatutkimuksessa kuitenkin tehdään.

Erottamalla itsensä negatiivisin termein keskiluokka luo itselleen arvoa. He pitävät samalla oikeuden määrittää, mikä on arvokasta. (Skeggs 2014, 117-118.) Jättämällä oikeuden itselleen keskiluokka varmistaa itselleen paremmat mahdollisuudet elämässä. Heidän ei tarvitse todistaa ja oikeuttaa samalla tavalla päätöksiään kuin työväenluokan. Suomessa koulutusta arvostetaan ja siihen uskostaan yleisesti. Eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvat saattavat kuitenkin arvottaa ja arvostaa kouluttautumista eri tavoin.

Suomalaisessa luokkatutkimuksessa on keskusteltu ja tutkittu paljon luokan merkitystä koulutusvalintojen, peruskoulun, toisen asteen ja korkeakoulutuksen kannalta. Monet tutkimuksista, jotka liittyvät erityisesti yliopisto-opiskeluun, sisältävät jakoa erilaisiin hakija- ja opiskelijaryhmiin. Suomessa on tehty myös kokemusperäistä tutkimusta, jossa näille nykyisille tai entisille opiskelijoille ja hakijoille annetaan ääni, miten luokkataustansa ovat heidän mielestään vaikuttanut heihin opiskelujen aikana tai sen jälkeen. Mari Käyhkö on tutkinut (2013, 2014, 2017) työläistaustaisten naisten kokemuksia yliopisto-opiskelusta. Käyhkön tutkimuksessa kokemukset ja tunteet ovat tärkeässä asemassa. Naiset kokivat, että oman ja lapsuudenkodin maailmojen vieraus loivat vaikeuksia kertoa omasta akateemisesta elämästään. Ne resurssit, joita arvostettiin lapsuuden kodissa eivät olleetkaan enää käytettävissä yliopistomaailmassa. Vaikka naiset olivat päässeet omin avuin yliopistoon, omaa osaamista ei välttämättä osattu arvostaa, vaan epäilyksiä omia vahvuuksia ja taitoa kohtaan esiintyi.

2.4 Luokan kokemus ja arki

Omassa tutkimuksessani teoreettisena näkökulmanani toimii luokka- ja koulutuskeskustelu Suomessa ja Briteissä (esim. Käyhkö 2013, 2014, 2017; Tolonen 2008; Skeggs 1997, 2004). Haluan kuitenkin painottaa lisäksi tutkimuksessani erityisesti feministiseen luokkakeskusteluun liittyvää painotusta kokemusten ja tunteiden suhteen jättämällä talouden määritelmät luokan suhteen vähemmälle. Talouteen ja rahaan liittyvien asioiden käsittely on omassa tutkimuksessani mukana, mutta ei muita ylitse määrittelevällä tavalla vaan tasa-arvoisessa asemassa. Tutkimuksessani kiinnitän katseeni arkeen ja henkilökohtaisiin kokemuksiin, luokka näyttäytyy siis kokemuksina kodista ja kasvatuksesta (Skeggs 2004). Kytken teoreettisen ajatteluni erityisesti Beverley Skeggsiin, joka tuo esiin Pierre Bourdieun luokkateoriaa mutta tarkastelee sitä feministisen kritiikin läpi (Tolonen 2008, 10-11). Kummankin ajattelussa on nähtävissä se, että luokka nähdään enemmän prosesseina, joita tuotetaan jatkuvast.. Teoriakehykselläni haluan antaa luokan käsitteelle joustavan ja modernin tunteen niin että luokan käsite ei nivo tai aseta ketään kuulumaan väkisin tiettyyn joukkoon. En siis halua luoda pakotettuja ennako-oletuksia siitä, millaiseksi työväenluokkaisuus voidaan kokea, koska naisten kokemukset ovat se tärkein määrittäjä sen suhteen, millaiseksi työväenluokkaisuus määrittyy heidän puheissaan.

Tutkimukseeni osallistuneet naiset sijoittuvat keskiluokkaisen maailman ja työläisperheessä kasvetun maailman väliin. Nämä maailmat eivät ole staattisia eivätkä sisällöltään kaikille samanlaisina. Haluan kiinnittää tarkasteluni erityisesti siihen, miten nämä maailmat kohtaavat naisten kokemuksissa. Tavoitteenani on saada selville, miten nämä erilaiset kulttuurit ja myös eri aikajaksot limittyvät keskenään ja tuottavat siinä samalla kokemuksia. Aikajaksoilla tarkoitan sitä, miten kodin kasvatus ja sen ympäristön vaikutus näkyy naisten kokemuksissa opiskeluaikana, erityisesti yliopisto-opiskelussa.

2.5 Resurssit

Tutkimuksessani kiinnitän huomion kulttuuriin, sosiaalisiin ja taloudellisiin resursseihin. Käytän koko tutkimukseni ajan Skeggsin (esim. 2004, 2014) tavoin resurssin käsitettä pääoman käsitteen sijaan. Kulttuuriset resurssit viittaavat yksinkertaistettuna kulttuurisesti erityisiin mahdollisuuksiin, jotka ovat jakautuneet epätasaisesti ja samalla toimivat resurssina tai vallankäytönmahdollisuutena jossain tietyssä sosiaalisessa tilassa, esimerkiksi tutkimuksessani yliopistokontekstissa. Näitä kulttuurisia resursseja ovat esimerkiksi koulutus, keskustelutavat, harrastukset taikka se, miten viettää aikaa vapaa-ajallaan (Purhonen ym. 2014, 17-18). Sosiaaliset resurssit ovat kaikki ne yksilön kytkökset, suhteet ja verkostot, jotka ihminen on perinyt tai saanut elämänsä aikana. Taloudelliset resurssit ovat kaikki ihmisen materiaallinen omaisuus, kyky hallita omaa talouttaan ja ylipäätään kaikki se, mitä yksilö omistaa. Resurssien kautta saan työkalut siihen, miten pystyn jakamaan eri kokemukset eri teemojen alle. En pidä myöskään mitään näistä jaotteluista äärimmäisen eristettyinä. Aiheiden jakaminen erillisiksi saattaisi sulkea mahdollisesti tärkeää aineistoa pois tai asioiden väliset yhteydet voisivat jäädä huomaamatta.

Resurssit täytyy ensiksi legitimoida, jotta ne muuttuvat käytettäväksi vallan muodoksi eri tiloissa (Skeggs 2004, 7). On tärkeää tiedostaa, että vaikka resurssit kuvataan yleismaailmallisina, ne ovat kiinni tietyn joukon määrittelyissä. Tässä tapauksessa ylempien luokkien, joilla on valta tehdä määrittelyt ja joita alemmat luokat yrittävät matkia ja saada itselleen. Resurssien hankkiminen ei ole välttämättä yksinkertaista, sillä kaikilla ei ole tietoa ja taitoa siitä, miten päästä niiden lähelle.

Tutkimuksissa (ks. esim. Kuusela 2017, 188) on huomattu, että luokka kokemuksena ei ole kaikille yhtenäinen. Eroja on siis myös eri luokkien sisällä. Resurssien määrällä pystytään tarkastelemaan, miten nämä erot aktualisoituvat. Resurssit ovat erityisen tärkeä määrittäjä työläistausten kohdalla. Resurssien omistaminen ja omistamattomuus mahdollistavat ja estävät yksilöiden tekemiä valintoja elämässä koulutuksen suhteen. Talouden painoarvo koulutuksen hankkimisessa on kansainvälisesti verrattuna vähäistä Suomessa. Mutta vaikka itse koulutus ei olekaan maksullista, asuminen omillaan vaatii kuitenkin taloudellisia resursseja. Työnteko opintojen ohella taikka opintolainan ottaminen ovat nykyisin monen tapa rahoittaa opinnot.

Sini Kuusela tutkii pro gradussaan (2009), miten työläisperheistä hakeudutaan yliopistoon. Hän jakanut nämä informantit ryhmiin, joiden kautta tutki, miten yliopistoon hakeutuneet ovat kokeneet yliopistossa opiskelun. Kuuselan tutkimuksessa selviää, että kasvaminen työläisperheessä ei näyttäydy kaikille samanlaisena kokemuksena. Resurssit eivät jakaannu työväenluokan sisälläkään tasaisesti. Osalla perheistä oli osia resursseista, osalla kaikkea ja osalla ei juuri mitään. Myös varttuminen itsessään koettiin eri tavoin, joko vahvuutena tai haittana yliopisto-opinnoissa. Taustojen erilaisuus aktualisoituu eri tavoin opintojen aikana: menestyjille yliopistomaailmaan sisälle pääsy ja oleminen siellä ovat helppoa, kamppailijoille ristiriitaista, kriittisille pettymyksiä ja irtautujille opiskelu näyttäytyi entisestä elämästä irtautumisena. Omassa tutkimuksessani luokan määrittely tapahtui jokaisessa tapauksessa omien vanhempien kautta. Se koettiin asianmukaiseksi ja selkeäksi määrittelytavaksi. Vaikka naiset kokivatkin kuuluvansa työluokkaan, se ei merkinnyt välttämättä kaikkia niitä asioita, joita työluokkaisuuteen suoraan ymmärretään kuuluvan. Kokemus luokasta ei ole yhtenäinen kokemus kaikille vaan, se saa erilaisia merkityksiä eri yksilöiden välillä.

2.6 Sukupuoli

Sukupuoli on käsitteenä sellainen, jota en voi olla huomioimatta tutkimuksessani. Olen tehnyt tutkielmassani tietoisien valinnan oman tutkimusryhmäni kokoamisvaiheessa, että se muodostuu pelkästään naispuolisista henkilöistä, ja tämä vaikuttaa väistämättä tutkielmani lopputulemaan. Luokkaa ei voida tutkia ilman tiedostamista sukupuolen vaikutuksista.

Sukupuolen merkitykset tulevat lävistämään tutkimustani ja analyysiani. Sukupuolta on mahdollista kokea habituaalisena tapana tai myös kulttuurisena ja ”materiaalisena” (Tolonen 2008, 12). Skeggs kiinnittää oman näkökulmansa sukupuolen suhteen niin, että se lävistää kaikkia tutkimuksen osia.

Keskiluokkaisilla ja työläistaustaisille tytöillä matkat koulutuksen suhteen ovat erilaiset lapsuudesta lähtien. Keskiluokkaisten tyttöjen vanhemmat suhtautuvat todennäköisemmin jo alusta alkaen eri tavalla koulutuksen tärkeyteen, mikä poistaa vaikeuksia koulutuksen jatkoa ajatellen. Walkerdine, Lucey ja Melody (2001) esittävät, miten keskiluokkaisten tyttöjen onkin helpompaa ja vaivattomampaa hakea yliopistoon opiskelemaan ilman oman luokkataustan tuomaa mahdollista lisäpainoa elämässä. Keskiluokkainen kulttuurinen maailma toimii työväenluokkaisille vertailukohteena kaikelle toiminnalle. Työläistaustaisten naisten valintoja normitetaan suhteessa keskiluokkaisuuteen. Suomessa ja Pohjoismaissa tehdyssä tutkimuksessa [Pfeffer 2008] on huomattu perhetaustan ja lapsen koulutuksen välillä verrattuna muihin Euroopan maihin, Suomi on selkeästi siis vielä suhteellisen tasa-arvoinen koulutuksen alueella suhteessa yhteiskuntaluokkiin (ks. Erola 2010, 73). Noin 70-80 prosenttia lapsista on vielä 2000-luvun vaihteessa ja sen jälkeen päätyneet toisenlaiseen [Erola 2009] luokka-asemaan kuin isänsä ja äitinsä (ks. Erola 2010). Sukupuolen kohdalla erot ovat merkittävämpiä, sillä Suomessa naisten koulutustaso on selvästi korkeampi kuin miehillä. (Rinne, 2014, 37).

Naistutkimuksessa on kritisoitu sitä, että tutkimustuloksia esitetään ryhmäkohtaisesti, vaikka kokemukset eivät ole samoja yhden sukupuolen sisälläkään. Kritiikki on kohdistunut siihen, että kirjoitetut ja kerrotut kokemukset pohjautuvat lähestulkoon kokonaan valkoisten keskiluokkaisten naisten mielipiteisiin. Luokka-asetmaltaan huonommassa tilanteessa olevien naisten ääni on jäänyt piiloon. (Käyhkö 2006, 27.) Tämän vuoksi tulee tutkielmassani tiedostaa se, että vaikka informantit edustavat samaa sukupuolta, heidän kokemuksensa voivat erota toisistaan. Täten tulee tarkoin pohtia, millaisia yleistyksiä tekee.

3 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA AINEISTO

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Miten luokkatausta ja hakeutuminen opintoihin ovat kytköksissä keskenään?
- Millaisia ovat työläistaustaisten naisten luokkakokemukset yliopistossa opiskelusta?
- Millaisina tekoina luokka näyttäytyy naisten talouteen liittyvissä päätöksissä?
- Millaisena vaikuttajana koti ja perhe näyttäytyy pohdinnoissa?

Tutkimustehtäväni on tarkastella, miten merkityksellinen luokka on kouluttautumisen suhteen. Kiinnostukseni kohdistuu työläistaustaisten naisten kokemuksiin yhteiskuntaluokasta korkeakouluopintoihin hakeutuessa, opintojen aikana sekä opintojen jälkeisissä suunnitelmissa. Haluan selvittää, millaisia resursseja naisilla on ja miten nämä resurssit ovat näkyneet ja vaikuttaneet heidän kokemuksiinsa. Olen kiinnostunut siitä mitä merkityksiä naiset antavat luokalle ja miten kokemus luokkaan kuulumisesta näkyy suhteessa arvoon ja työhön. Tutkimuksellani etsin näkemyksiä siihen, onko luokkataustalla väliä kouluttautumisessa.

3.2 Kokemukset ja muistot metodologisena polkuna

Käytän kokemuksen käsitettä laajasti tutkimuksessani, sillä koko aineistoni nivoutuu sen ympärille. Kokemuksella tarkoitetaan sitä, miten henkilökohtaisesti kokee tietyn asian. Kokemustieto voi olla kaukaa tai läheltä haettua. Omassa tutkielmassani kokemustieto pääosin käsittää ajan naisten elämässä lapsuudesta yliopisto-opintoihin. Tieto voi olla enemmän tai vähemmän tarkkaa, koska mitä kauemman aikaa kerrotusta asiasta on, sitä enemmän sen sisältö hämärtyy tai muuttaa muotoaan. Matalimmillaan kokemuksen tutkimus on kertomista kokemuksesta niin kuin se on tapahtunut. Tällöin kuvailu on joko mahdollisimman tarkka tai siinä on tavoitteena luoda tiivistetty kuvaus kokemuksen tärkeimmistä piirteistä ja sen mahdollisista piilevistä merkityksistä. Kokemuksen tutkiminen ei tällä tasolla tuota itsessään mitään äärimmäistä ymmärrystä, vaan sen tavoitteena on jäsentää kokemusta tietyssä kontekstissa, jossa se on tapahtunut. (Kukkola 2018, 46.) Kokemuksen käsitteeseen liittyvät

läheisesti myös tunteet, koska jokainen ihminen käsittelee samalla omia kokemuksiaan, kun kertoo niistä ääneen.

3.3 Frigga Haugin muistelutyömenetelmä

Olen tuottanut aineistoni kollektiivisella muistelutyömenetelmällä, jonka on kehittänyt Frigga Haug tutkimusryhmineen. Siinä kokemuksilla ja tunteilla on tärkeä osuus tiedon esiintuomisessa ja niitä pidetään aidosti arvokkaana. Tämän menetelmän ehtona on, että tutkijan pitää itsekkin kuulua kohderyhmään, koska tutkijan täytyy itsekkin pystyä muistelemaan (Käyhkö 2021, 220). Koska tutkijan omat muistot ovat osana aineistoa, tämä pelkää eroa perinteisemmistä tutkimuksen tekemisen tavoista. Tavoitteena onkin saada hävitettyä väliä tutkijan ja tutkittavan välillä, jotta tutkimussuhde määrittäisi mahdollisimman tasaveroisena. (emt. 225.) Ylipäättään, muistelutyön tavoite on teoretisoida arkisia muistoja, joista tuotetaan sitten kriittistä tietoa ja samalla se rakentaa myös ymmärrystä.

Menetelmä on kollektiivinen, koska osallistujat pystyvät jakamaan kokemuksiaan ja tulemaan tietoisiksi mahdollisesti asioista, joita he eivät aikaisemmin olleet ajatelleetkaan. Muistelutyömenetelmän avulla murretaan käsitystä siitä, mitä voidaan pitää ”oikeana” tietona. Siinä oletetaan myös, että ihmiset eivät ole vain passiivisia roolien esittäjiä ja normien ja odotusten seuraajia. Ei siis ole olemassa vain yhtä tietynlaista mallia olla ihminen. Erityisesti identiteetillä on tärkeä osa muistelutyössä: miten tämä identiteetti konstruoidaan naisten näkökulmasta sekä miten yhteiskunnan rakenteisiin kasvetaan ja miten näistä yhteiskunnan rakenteisesta opitaan sisällyttämään asioita omaan jokapäiväiseen elämään. (Haug & muut 1987). Identiteetit eivät myöskään yksinkertaisesti muodostu vain matkimalla, näyttellessä tai imitoimalla niitä, vaan ihmiset voivat itse myös toiminnan kautta etsiä, löytää ja sitä kautta elää itse löytämiään tärkeitä sisältöjä ja merkityksiä. Täytyy kuitenkin muistaa, että tämä merkitysten ja sisältöjen löytäminen itsensä kautta voi tapahtua vain ennalta määritetyssä sosiaalisessa ympäristössä. Alkuperäinen muistelutyö on ollut omien kokemustensa ja muistojensa kirjoittamista. Muistelumenetelmää on sovellettu useissakin tutkimuksissa keskusteluiden muodossa, joihin on valmistauduttu etukäteen kirjoitetuilla muistiinpanoilla (esim. Koski & Tedre 2003; Käyhkö 2014). Itse sovelsin tätä vielä eri suuntaan ja valitsin teemat jäsentämään muisteluaiheita.

Vaikka aineistoni tuottamisen tapa ei ole ryhmähaastattelu, siinä on kuitenkin vivahteita siitä. Tämä näkyi tilanteissa, joissa tuli hiljaisia hetkiä tai varsinkin tapaamisten alussa, jolloin osallistujat halusivat minun pohjustavan/aloittavan keskustelun. Muistelukertoja oli yhteensä viisi. Ennen jokaista tapaamista annoin etukäteen tietoa siitä, mistä seuraavalla tapaamiskerralla keskustellaan, jotta osallistujat pystyivät valmistautumaan tapaamisiin etukäteen. Etukäteen valmistautuminen oli tärkeää, jotta tapaamisissa osallistujilla olisi tarpeeksi kerrottavaa. Osallistujat eivät kuitenkaan kirjoittaneet muistiinpanoja muistelukerroille, vaan kertoivat teemaan liittyvistä asioista ilman kirjoitettua materiaalia. He olivat kuitenkin valmistautuneet jo etukäteen pohtimalla aiheeseen liittyviä asioita. Jouduin välillä ohjailemaan keskustelutilanteita, mutta tällaisia hetkiä oli lopulta hyvin vähän. Osallistujat kokivat kuitenkin parhaaksi, että minä aloitan pohjustamalla keskustelua, mistä he pystyivät jatkamaan omilla kokemuksillaan. Tämä tapa koettiin hyväksi jo ensimmäisestä muistelukerrasta lähtien. Muistelutyömenetelmän tavoite onkin, että osallistujat saisivat myös ideoita toisiltaan keskustelun aikana.

Verrattuna yksilöhaastatteluun yhdessä muistelu mahdollistaa eri tavalla tiedostamisen (Käyhkö 2021, 223). Kun toiset huomaavat miten kokemukset ovatkin yhteisiä, niistä on myös helpompi keskustella. Ryhmämuistelun erityinen vahvuus on se, että jopa sellaiset muistot, jotka ovat jääneet piiloon tai unohduksiin voivat tulla uudestaan esille toisten muistoja kuuntelemalla. Tärkeää on myös muistaa, jotta ryhmämuistelu toimisi, kaikilla pitää olla hyvä keskinäinen luottamus toisiin, muuten henkilökohtaisen asioita ei välttämättä haluta jakaa toisille. Joka tapauksessa, muistelija on se, joka päättää mitä haluaa kertoa. (emt. 228.) Muistelutyömenetelmän riski on se, että keskustelu ei ole tasa-arvoinen kaikkien osallistujien kesken. On myös suositeltua, että osallistujat eivät olisi ennestään toisilleen kovin tuttuja, koska tämä voi altistaa tilanteelle jossa toisten oletetaan jo tietävän jotain. (emt. 239.)

3.4 Informanttiryhmä ja ryhmän kasaamisen prosessi

Informanttiryhmä koostui yhteensä viidestä henkilöstä minut mukaan lukien ja ikäjakauma oli 25 vuodesta 28 vuoteen. Jokainen naisista oli suorittanut toisen asteen tutkinnon lukiosta. Neljä naisista suoritti parhaillaan maisterin tutkintoja ja yksi jatko-opintoja Itä-Suomen yliopistossa, Joensuun kampuksella. Kaksi heistä oli aloittanut opintonsa yliopistossa vuonna 2018 suoraan maisterin opinnoilla, sillä he olivat kummatkin aikaisemmin opiskelleet jo

ammattikorkeakoulussa, missä he olivat suorittaneet alemman AMK-tutkinnon. Kaksi työsti tutkimuksen aikana gradua. Yksi oli jatko-opiskelija, joka oli aikaisemmin suorittanut tutkinnon Itä-Suomen yliopistossa ja valmisteli nyt väitöskirjaansa ja toimi tällä hetkellä nuorempana tutkijana.

Informanttien vanhemmilla oli koulutustaustanaan korkeintaan toisen asteen koulutus. Heidän äitinsä työskentelivät ruumiillisissa töissä esimerkiksi parturi-kampaajina. Sama pätee heidän isiinsä, jotka olivat työskennelleet tai työskentelivät esimerkiksi kirvesmiehenä tai putkimiehenä. Monet naisten sisaruksista opiskelivat myös parhaillaan korkeakoulussa tai olivat suorittaneet korkeakoulututkinnon aikaisemmin. Tutkimukseen osallistuneet olivat kotoisin eripuolilta Suomea, kukaan ei ollut alun perin kotoisin Joensuusta. Suurin osa naisista työskenteli opintojensa ohella tai oli ollut useampana vuotena kesätöissä.

Muisteluryhmän kasaaminen alkoi tammikuussa 2019 ja ensimmäinen muistelukerta järjestettiin 12.3. Viimeinen muistelukerta järjestettiin 16.4. Tämän välinen prosessi oli paikoin hankala, koska ihmisten tavoittelemisen muodostui ongelmaksi. Julkaisin hakuilmoituksen (ks. liite 1) Yammeriin useita kertoja, joissa kerroin tiivistetysti tiedot tutkimukseen osallistumisesta sekä kävin muutamalla luennolla esittelemässä tutkimustani. Loppujen lopuksi kaikki osallistujat löytyivät Yammerista opiskelijoille tarkoitetun tiedotuskanavan kautta. Kriteerit olivat, että osallistuja tuntee olevansa työläistaustainen sekä että osallistujat eivät olisi yhteiskuntatieteiden opiskelijoita, vaan edustaisivat muita aloja. Päätin rajata yhteiskuntatieteet ulos, sillä luokan käsite olisi heille opintojen kautta todennäköisemmin tutumpi. Tavoitteenani olikin ennemmin muodostaa aineisto sellaisten osallistujien keskusteluista, joille luokan käsite ja sisältö ei ennestään olisi äärimmäisen tuttu. Hakuprosessin venyessä ja hakijoiden määrästä johtuen en karsinut tai suodattanut hakijoita muilla tavoin. Mutta loppujen lopuksi osallistujat edustivat toivomallani tavalla eri tapoja hakeutua yliopistoon sekä eri koulutusvaiheita yliopistossa.

Tutkimuksessani on otettu huomioon eettinen puoli. Tärkein eettinen tekijä tutkimuksessa on ollut se, jotta henkilöiden identiteetti voidaan säilyttää piilossa. Olen joutunut siis pohtimaan, missä määrin tutkimukseen osallistuneiden henkilötietoja tulee jättää mainitsematta niin, ettei

heitä voida tunnistaa esitettyjen tietojen kautta. Päätin, että esimerkiksi heidän koulutusalojaan ei mainita millään tavalla tutkimuksessa, jotta tunnistamisen mahdollisuutta ei olisi. Tämän lisäksi olen myös ennen haastattelukertoja informoinut osallistujia riittävästi omaan tutkimukseeni liittyvistä seikoista. Heille on tiedotettu esimerkiksi siitä, miten aineistoa käytetään ja tämän lisäksi kerrottu, että tutkimukseni valmistuttua kaikki äänitteet haastatteluista hävitetään. Kerroin myös, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistumisen voi perua missä vaiheessa tahansa, mikäli he näin haluavat.

3.5 Aineiston tuottaminen

Laatimani keskustelurunko keskusteluita varten oli hyvin avoin, ennen jokaista muistelukertaa lähetin informanteille sähköpostitse mitä seuraavalla kerralla käsiteltäisiin. Koulutukseen hakeutuminen, talous ja kotimaailma olivat tarkempia teemoja, joissa itsessään teeman nimi jo kertoo paljon siitä, mitä keskustelu voisi sisältää. Kulttuurinen ja sosiaalinen maailma teemoina olivat itsessään avoimempia. Kulttuurisella maailmalla tarkoitan omassa tutkimuksessani naisten oman kodin, jossa ovat kasvaneet, kulttuuria verrattuna yliopiston erilaiseen kulttuuriin. Avasin kulttuurista maailmaa kertomalla, että siihen liittyvät esimerkiksi se kieli, jota käytämme yliopistossa, yliopistossa olemisen helppous tai vaikeus, ne arvostukset, jotka koemme tärkeänä sekä tiedot ja taidot, joita olemme saaneet omasta taustastamme. Sosiaalista maailma avasin naisille kertomalla, että siihen liittyvät ihmissuhteet, ihmisverkostot, ja miten erilaiset kohtaamiset ihmisten kanssa ovat yhteydessä luokkakokemuksiin. Kotimaailma oli aiheena sellainen, joka lävisti kaikkia muitakin teemoja. Vaikka se oli keskustelukerroista viimeinen teemansa puolesta, niin jokaisella muullakin keskustelukerralla kerrottiin kotimaailmasta.

Kaikkien teemojen lähtökohta oli se, että ne liittyivät jollain tavalla yliopiston maailman ja oman maailman eroihin. Aiheita tarkasteltiin sitä kautta, miten erot tulevat ilmi omien kokemusten kautta. Kulttuurinen ja sosiaalinen olivat aihealueina myös sellaisia, että ne eivät estäneet suoraan keskustelemasta muistakin teemoista enemmän tai vähemmän. Huomasin tutkimuksessani teemojen avoimuuden hyödyt ja haitat. Hyödyksi oli selkeästi se, että aineistosta tuli hyvin monipuolinen. Tässä auttoi se, että osallistujien huomasi olevan aidosti

kiinnostuneita tutkimukseen osallistumisesta ja he pystyivät jatkamaan keskustelua myös itse, mikäli keskustelu jostain syystä hiljeni hetkeksi. Haitaksi oli se, että muutaman tapaamiskerran alussa oli hieman epävarmuutta siitä, miten tai mihin uskaltaa vastata, jos kokemus ei liitykään täysin suoraan muistelukerran aiheeseen. Koin, että pystyin korjaamaan tämän epävarmuuden pohjustamalla itse jokaisen kerran aluksi omia kokemuksiani kyseisen kerran teemasta. Tämä antoi hieman suuntaa muille osallistujille, minne mahdollisesti viedä keskustelua.

Ensimmäisen muistelukerran teema oli hakeutuminen, johon nimensä mukaisesti kuului muistelu lukioon hakeutuminen peruskoulun jälkeen, lukiosta hakeutuminen yliopistoon tai ammattikorkeakouluun ja sitä kautta yliopistoon. Toisen haastattelemiskerran teema oli kulttuuri yliopistossa, johon sisältyivät esimerkiksi yliopistossa käytettävä sanasto, oleminen kursseilla, yliopistoon liittyvät mielikuvat ja vapaus yliopistossa. Kolmas muistelukerta liittyi talouteen ja sen kautta puheet liittyivät opintolainaan, suhtautumiseen omaan rahankäyttöön ja avunpyytämiseen (rahallisesti). Lisäksi käytiin pohdintaa omasta kodista saadusta kasvatuksesta ja sen kautta omaksutusta suhteesta talouteen. Neljäntenä aiheena oli sosiaalinen maailma, johon sisältyi keskustelua verkostoitumisesta, keskustelemistottumuksista kotona ja yliopiston sosiaalisista vaatimuksista ja muodoista yleisesti. Viimeisenä teemana oli kotimaailma, johon sisältyi laajasti ottaen keskustelua siitä, millaista luokan näkökulmasta katsottuna kodin kasvatusta oli ollut.

Litteroin jokaisen äänitiedoston mahdollisimman pian jokaisen muistelukerran jälkeen. En ole litteroinut aineistoa sanasta sanaan, vaan jätin esimerkiksi täytesanat kuten ”*niiku, tota, silleen*” pois, paitsi jos ne oleellisesti liittyivät jonkun asian kuvaamiseen. Paikoitellen kirjoitin ylös myös tunnetilan, millä puhuja asiansa kertoi, kuten (*aurua*), (*iloisesti*) tai (*pelokkaasti*). Nauhoitettua aineistoa kertyi yhteensä noin kahdeksan tuntia ja kirjoitettua, litteroitua aineistoa 117 sivua. Käytin värikoodeja erotellakseni osallistujat litterointitiedostossa. Kaikki tapaamiskerrat kestivät 1,5 – 2,0 tuntia ja ne kaikki järjestettiin yliopiston tiloissa, jotka olin varannut etukäteen käyttöömme. Järjestin muistelukerrat yliopistolla, siksi että kaikki pääsisivät sinne helpoiten paikalle ja yliopiston tilat olivat tuttuja osallistujille. Keskustelut etenivät tiiviiseen tahtiin ja kaikki pääsivät ääneen tasapuolisesti. Keskustelut eivät pysyneet tietyn teeman sisällä koko ajan, koska kaikki teemat eivät voi olla täysin yksittäisiä alueita,

joihin muut eivät vaikuttaisi. Olin informoinut osallistujia tästä, jotta heitä ei epäilyttäisi voiko sanoa tiettyjä asioita ääneen. Kaikki litteroitu aineisto kuitenkin menee samaan tiedostoon, josta pystyn analysoimaan ja järjestelemään keskusteluja niiden mahdollisen teeman mukaan.

Tilat toimivat mainiosti, häiriötekijöitä ei ollut lainkaan ja pystyimme keskustelemaan avoimesti. Samankaltaista palautetta sain myös tutkimukseeni osallistuneilta naisilta.

3.6 Teoriaohjaava teemoittelu

Käytän analyysimetodinani teoriaohjaavaa teemoittelua. Tutkimukseni ei siis ole puhtaasti aineistolähtöistä, koska aikaisemmilla teorioilla on vaikutusta lopputulokseen. Teoria omassa analyysissäni on informoivaa eikä suoraan suuntaa antavaa, minkä ideana on, että teoria toimii apuna, mutta itse analyysi ei suoranaisesti perustu teoriaan. Teoria koskee analyysin toteuttamisprosessia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108-109). Tästä huolimatta myös teoriaohjaavaa analyysia tehdään aineiston reunaehdoilla kuten aineistolähtöisessä analyysissä. Merkittävin ero näiden kahden metodin välillä on se, alkaako tutkija tarkastelemaan aineistoa ilman mitään tiettyä teoriaa (aineistolähtöinen) vai lähestytäänkö aineistoa ennemmin teorian lähtökohdista, jolloin havainnot sijoitetaan vasta analyysin jatkuessa eteenpäin tutkijan valitsemaan teoriaan. (emt. 133.) Olen samanaikaisesti tutustunut tutkielmaani ohjaavaan teoriaan sekä poiminut aineistossa esiin tulevia teemoja. Ensiksi aineistosta on tarkoitus löytää ja tämän jälkeen nostettava tutkimusongelmaan liittyvät aiheet (Tuomi & Sarajärvi 2018). Olen pilkkonut aineistoni jokaisen osion pienempiin osiin, joista olen lähtenyt etsimään, mitkä asiat vaikuttavat nousevan aineistosta esiin merkittävällä tavalla. Niiden perusteella ryhdyin keräämään jokaisen osion alle siihen liittyvää materiaalia: teoriaa sekä havaintoja suoraan aineistosta. Näillä viidellä osioilla viitataan suoraan aina opintoihin hakeutumiseen, kulttuurisen maailmaan, opiskelijoiden talouteen, sosiaaliseen maailmaan ja kotimaailmaan. Samanlaista analyysitapaa on käyttänyt Käyhkö (2014, 2017) tutkimuksissaan.

Teemoittelussa korostuu se, mitä kustakin teemasta on todettu. Ylipäätään siinä on kyse laadullisesti kootun aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä tiettyjen aihealueiden mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105). Tutkin aineistosta, millaisia teemoja sieltä nousi ja jaoin ne kolmeen analyysilukuun: hakeutuminen opintoihin, opiskeluaika yliopistossa ja opintojen

jälkeinen suunniteltu aika. Analyysin alussa käytin apunani edellisessä kappaleessa esiteltyjä, ennalta asetettuja kokonaisuuksia, joita käytin kerätessäni aineistoa. Nostin aineistosta esille asioita, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiin ja muodostin niistä omia asiakokonaisuuksia. Kun olin saanut kerättyä aineistosta kaiken kokonaisuuksia liittyvän tiedon, aloin miettiä niiden jaottelua eri analyysiosioihinpaikkaa analyysiosioden alle.

4 TYÖLÄISTAUSTAISENA YLIOPISTOSSA

Tässä luvussa tuon esiin työläistaustaisten naisten kokemukselliset keskustelut arjesta, kodista, luokasta ja yliopistosta. Olen jakanut analyysiluvun neljään alalukuun, joissa käsittelen tutkimuskysymyksistäni käsin naisten kokemuksia luokasta hakeutumisessa opintoihin (lukio, yliopisto), yliopiston kulttuurisessa ja sosiaalisessa maailmassa, taloudellisuudesta, kodista ja perheestä. Nostan erityisesti tarkasteluuni naisten kokemukset ja tunteet luokasta, joiden kautta pohdin, millaisia mahdollisia etuja ja haasteita työläistaustaisuudesta on. Käsittelen myös sitä, millaisia resursseja tarvitaan opintoihin hakeutuessa ja opintojen aikana sekä mistä nämä resurssit ovat peräisin. Tarkastelen sitä, miten työläistaustaisuus vaikuttaa ja näkyy naisten liikkeessä kahden kulttuurisesti eri maailman välillä.

4.1 Hakeutuminen opintoihin

Miten luokkatausta ja hakeutuminen opintoihin ovat kytköksissä keskenään?

4.1.1 Matka yläasteelta lukioon

Hakeutuminen lukio-opintoihin tutkimukseni naisille ei ole ollut muistelujen perusteella äärimmäisen vaikeaa. Sitä voi kuvailla luonnolliseksi jatkumoksi opinnoille pääpiirteittäin. Tyypillisenä koulutuspolkuna on kuitenkin se, että työläistaustasta hakeudutaan todennäköisemmin peruskoulun jälkeen ensiksi ammattikouluun (Opetus ja kulttuuriministeriö 2021; Mikkonen & Korhonen 2018, 28). Hakiessaan lukioon muutaman naisista oli kuitenkin täytynyt jopa nostaa arvosanoja päästäkseen haluamaansa lukioon. Heillä on siis ollut henkilökohtaisia kykyjä ja resursseja hallussaan jaksessaan panostaa opiskeluun entistä voimakkaammin, jotta pääsisivät haluamaansa lukioon. Lukiot, joihin osa oli pyrkinyt, olivat vaatineet keskimääräisesti parempi arvosanoja. Puheesta päätellen vaatimustaso oli ollut reilusti yli kahdeksan keskiarvon. Naiset olivat pärjänneet peruskoulussa keskimääräisen hyvin, kaikkien naisten oppiaineiden keskiarvo yläasteella liikkui lähellä kahdeksan kumpaakin puolta.

Lukioon hakeutumista perusteltiin pääosin neljästä syystä. Ensimmäisenä syynä oli suora siirtymä, jolla tarkoitan tässä tapauksessa ensinnäkin sitä, että pienellä paikkakunnalla oli yksi lukio vaihtoehtona, joten sinne oli melko helppo hakeutua. Lisäksi lukio nähtiin ainoana vaihtoehtona, koska oma tietämys koulutusaikoiden ja -suunnitelmien suhteen oli vielä kesken. Lukioon oli helppo mennä, koska se mahdollistaa välivaiheen pitämisen ja samalla antaa aikaa pohtia, mitä haluaa tehdä tai opiskella tulevaisuudessa.

Muutamilla naisista oli selkeä toive sen suhteen, mihin lukioon he halusivat hakeutua. Asuinalueet ovat laajempia ja eristyneempiä suuremmissa kaupungeissa, jolloin myös koulujen välillä on suurempia eroja (Melin 2009, 69). Näin ollen myös valinnat koulutuksen suhteen voivat eriytyä yhteiskuntaluokkien välillä helpommin. Pienemmällä paikkakunnalla koulutusvalintojen vähäisyys estää merkittävämmän eriytymisen. Useat tutkimukseenikin osallistuneista olivat hakeutuneet omalta paikkakunnallaan ainoaan löytyvään lukioon.

”...Mut ku täällä on ollu oon mää tykänny ja just jotenkin et se on maanläheisempi ja helpompi olla. Ku Tampereki on kuitenkin, se on vähän sellanen sekava. Et osa ehkä semmosia paremman taustan omaavia ja osa taas tällasia tavallisia. Täällä se on jotenkin kivempi. Etten oo ainakaa katunu.”

Toisena syynä esitettiin vanhempien kommentit, jotka puhuivat lukioon hakeutumisen puolesta, jotta naiset voisivat hakeutua myöhemmin korkeakoulutukseen. Voidaan havaita, että vanhemmilla on selkeästi ollut vaikutusta sen suhteen, mikä olisi paras ratkaisu koulutuksen suhteen. Tutkimuksessani naiset eivät eritelleet oliko kumman vanhemman mielipiteillä enemmän vaikutusta, vaan vanhemmista puhuttiin monikossa. Aiemmissä tutkimuksissa (esim. Wennerström 2003, 143-145) on huomattu, että erityisesti äideillä on ollut sitä suurempi vaikutus itse alavalintaan. Tutkimustietoa on myös siitä, että erityisesti perheissä, joissa voimavaroja on vähän, koetaan, että koulutuksellisen riskin ottaminen ei olisi järkevää, vaan tutumpi ja nopeammin työhön valmistava tutkinto olisi helpompi ratkaisu (Naumanen & Silvennoinen 2010).

Voidaan huomata, että tutkimukseni naisten perhe- ja luokkatausta ei edustakaan siis aivan sitä perinteisintä kuvaa työväestä, sillä perheillä on selvästi ollut resursseja eli tässä tapauksessa tietoa kannustaa lapsiaan jatkamaan opintoja lukiossa ja siitä eteenpäinkin. Työläistaustaisuutta

ei siis kannata pitää yhtenäisenä kokonaisuutena, vaan ennemmin nähdä se erilaisina pienempinä kokonaisuuksina, joissa asuinalueella ja perhetaustalla on merkitystä koulutuksen hakeutumisen suhteen.

Kolmantena ystävien hakeutuminen lukioon mainittiin yhtenä syistä. Tätä ei kuitenkaan pidetty äärimmäisen painavana syynä, koska kyseessä oli kuitenkin oma kouluttautuminen. Tässä tapauksessa monen ystävät kuitenkin hakeutuivat myöskin lukioon, minkä myötä ehkä omakin hakeutuminen oli helpompaa. Eräs naisista erosi selkeästi joukosta sillä, että toisin kuin hän itse, hänen kaikki ystävänsä hakeutuivat ammattikouluun.

Neljäntenä syynä lukioon hakeutumisesta perusteltiin sillä, että ammattikoulusta ei löytynyt itseä kiinnostavaa alaa. Useat tutkimukseni osallistuneista naisista totesivat, että he olisivat voineet hakeutuakin ammattikouluun, jos sieltä olisi löytynyt helposti itseä kiinnostava ala. Tällaisia tutkintoja tai kiinnostavia ammatteja ei kuitenkaan kenellekään sattunut kohdalle. Mutta, vaikka monelle vanhemmat olivatkin suosittelleet lukiota, eivät olleet ilmaisseet erityisen suoraan, että kieltäisivät täysin ammattikouluun hakeutumisen. Kaikki naiset päätyivät kuitenkin valitsemaan lukion. Lukiota pidetään yleisesti välivaiheena opintojen suhteen, koska useimmat hakeutuvat tämän jälkeen jatko-opintoihin, sillä lukio ei anna suoraan tutkintoa ammattiin.

”Ja se oli vähän jännä sit et kaikki kaverit haki ammattikouluun, nii mä mietin et pitäskö mun mennä ammattikouluun, mut mä en löytäny sieltä mitään mikä ois kiinnostanu. ja vanhemmatki oli vähä sitä mieltä et kannattaa mennä sinne lukioon. Niin siinä kävi silleen, että menin lukioon, koska ei niinku ei se kiinnostanu se silleen hirveesti yhtään lukioon menin lähinnä silleen olemalla läpi, että ei niinku tullu panostettuu mihinkään, enkä mä lukiossa tienny mikä musta tulee tai mitä mä halluun. Silleen se oli se sellanen välivaihe ehkä...”

”Hmm, siis mulle, mulle oli vähän saman asia, munkin piti korottaa mun arvosanoja päästäkseni lukioon, se onneks meni ihan hyvin. Mutta tota, mä en osaa sanoa, mä en muista et mun vanhemmat ois ollu sillee et ei lukioon. Et ehkä

se meni ystävien kautta, ku kaikki ystävät meni lukioon. Et tuli vaa sellasena et totta kai lukioon. Mä muistaakseni katoin vähän amiksen tarjontaa, et sielt just ei löytyny mitää sellasta että ehdottamasti tää. ”

Tutkimukseni naiset totesivat, että heidän vanhemmillaan ei olisi ollut resursseja tukea enempiä naisten koulutuspolun jatkumista lukioista yliopistoon tai ammattikorkeakouluun. Itsenäinen toiminta hakeutumisessa oli siis ainoa vaihtoehto. Itsenäinen toiminta ei ollut kuitenkaan ehdotonta, sillä heidän vanhempansa olivat kuitenkin sinänsä läsnä opintojen hakeutumisen ajan. Mutta koska heidän vanhemmillaan ei ollut kokemusresursseja opintojen suhteen, naiset hoitivat koulutukseen liittyvät asiat pitkälti itsenäisesti. Luokka tulee siis esiin naisten kokemuksissa opintoihin hakeutumisessa erityisesti heidän suhtautumisessaan siihen, miten itsenäisesti koulutuspolku etenee. Jos koulutusresursseja olisi, enemmän koulutuspolku voisi olla vähemmän itsenäisempi, koska ympärillä olevat ihmiset voisivat ja osaisivat tukea enemmän. Lisäksi epävarmuuden tunne koulutukseen pääsemisestä olisi voinut olla vähäisempää. Mikkonen ja Korhonen (2018) ovat myös huomanneet haastatteluaineistostaan, että yliopistoon hakeutumisen päätös tapahtuu pääsääntöisesti hyvin itsenäisesti hakijoiden osalta. Syiksi kerrotaan juuri, että näiden vanhemmilla ei ole kokemusta opinnoista korkeakouluissa. Eli vanhemmilla ei ole koulutuksellisia resursseja auttaa tai ymmärtää, millä he voisivat avustaa ja ohjata lapsiaan opinnoissa, jotka menevät heidän omaa koulutustasoaan korkeammalle. Tutkimuksessa huomattiin myös, että keskiluokkaisilla opiskelijoilla näyttäisi olevan helpompaa myös oppia taitoja eli tässä tapauksessa korkeakoulussa hyödyksi käytettäviä resursseja, joita ovat esimerkiksi opiskelutaidot ja lukemistottumukset. (Mikkonen & Korhonen 2018.)

”Eihän noi monetkaan jutut oo mitään rakettitiedettä, et vaan googlaa nii hetkessä paljon viisaampi. Mut miks pitää sanoo, et en tiää, et miks ei voi yhdessä selvittää. Et tavallaan miks ei voi opettaa lapselle sitä en tiää, mutta selvitetään. Mut toisaalta vanhemmillaki muuta ja ei pelkästään aikaa lapsen kouluttautumiseen. Et pelkästään ei voi kritisoida et pienellä effortilla sais aikaan asioita.

Tutkimuksessa tuli ilmi, että taiteellisia aloja vanhemmat eivät olleet arvostaneet korkealle. Harrastuksina esimerkiksi kuvataide tai pianon soitto hyväksyttiin ja niihin kannustettiin, mutta ajatus siitä, että niistä tulisi ammatti, ei hyväksytty. Ne leimattiin liian epävarmoina aloina, eikä pidetty välttämättä ”oikeina” töinä. On mielenkiintoista, miten jakoa tehtiin ”oikeiden” ja ”väärrien” töiden välillä vain taideaineiden kohdalla. Työväenluokkaiseen ajatteluun kuuluu tiiviisti ajatus siitä, että perinteiset fyysiset työt koettaisiin oikeina töinä ja tässä tapauksessa vain taideala nähtiin vääränä vaihtoehtona. Muuta rajoitusta opinnoille ei annettu vanhempien toimesta.

Tosta tuli muuten mieleen et se työläistausta et on puhuttu et tehään mitä haluaa mut sen verran mä muistan, että sellaset taiteeseen viittaavat urahaaveet ei kannata. Et sillä on jotenki vaikee tulla toimeen. Et sellasen vinkin. Ei silleen et mä olisin ollu ikinä kovin musiikillisesti lahjakas tai muuten taideaineissa---

4.1.2 Lukiosta eteenpäin

Naiset olivat hakeutuneet yliopistoon eri reittejä pitkin; kaksi ammattikorkeakouluopintojen kautta ja kolme lukiosta suoraan tai välivuoden jälkeen. Yliopisto ei siis näyttäytynyt pakollisena vaihtoehtona lukiossa opiskelleilla, vaan myös ammattikorkeakouluun hakeutumista oli pohdittu ja sinne oli haettukin ja päästy opiskelemaan. Työläistaustaisilla useammin reitti yliopistoon on pidempi kuin ylemmillä luokilla. Sama toistui omassa tutkimuksessani, sillä vain yksi tutkimukseni naisista oli mennyt yliopistoon suoraan lukion jälkeen. Ammattikorkeakoulun käyneistä toinen naisista kertoi alan vaihdoksen syynä olleen töiden vähyys. Toisella syynä oli vaihdos yliopistoon samankaltaiselle alalle kuin ammattikorkeakoulussa. Aikaisemmin on myös kiinnitetty huomiota siihen, että ennen yliopisto-opintoja työläistaustaisille opiskelijoille on hieman tavallisempaa suorittaa ammattikorkeakoulututkinto (Mikkonen & Korhonen 2018).

Naisten hakeutuminen yliopistoon ja ammattikorkeakouluun perustuivat niihin vahvuuksiin ja kiinnostuksiin, joita he huomasivat omaavansa lukion aikana. Epävarmuus varjosti osalla silti tätä prosessia, koska oletettavasti yliopisto-opinnot eroaisivat merkittävästi lukiossa opiskelusta. Tässä vaiheessa koulutuspolkuja oli useita; ensimmäisenä välivuosi omasta tahdosta, toisena välivuosi, koska ei päässyt hakemiinsa kohteisiin ja kolmantena polkuna

suora tie lukiosta yliopistoon tai ammattikorkeakouluun. Välivuodet eivät kuluneet kuitenkaan naisilla hukkaan ja toimeettomana ollessa, vaan sen aikana hakeuduttiin nopeasti harjoitteluun tai töihin. Naisten hakeutumisprosessi ei ollut kuitenkaan äärimmäisen varmallalla pohjalla opiskelupaikan valinnan suhteen. Yhdellä naisista ensimmäisen opiskelupaikka vaihtui myöhemmin toiseen. Toisella naisista myös epävarmuus jättää suoraan hakematta lukion jälkeen kertoi, että luottamus omaan osaamiseen oli alhainen.

”Siis mä pidin välivuoden lukion jälkeen, ja seki oli osittain sen takia, mä tavallaan pelkäsin yliopistoo. tai mä jotenkin mä en oo ikinä ollu hirveen hyvä sellasessa tieteenalases, tieteellisyydessä, tekstin kirjottamista.”

Työläistäustaiselle hakeutuminen yliopistoon ei näyttäytyä välttämättä tavoiteltavana asiana, koska se on toisin tekemistä. Sitä vastoin keskiluokkaiseen ympäristöön kasvanut henkilö saa perintönä sellaisen arvomaailman ja arvostetun elämäntavan, joiden ansiosta hän voi edetä mutkattomasti koulutusjärjestelmässä. (Käyhkö 2013.) Keskiluokkaisen kulttuurin yksi ominaispiirre on, että henkilö tahtoo opiskella pitempään vapaaehtoisesti, kun taas työläisnuorille on ollut ominaisempaa hoitaa opiskelut nopeammalla aikataululla. Työläisnuoret haluavat valmistumisen ja ammatinhankinnan jälkeen siirtyä elämässä rivakasti seuraaviin etappeihin kuten perheen perustamiseen ja työelämään. (Käyhkö 2008, 258.)

Opiskelupaikka korkeakouluun varmistui kaikille tutkimukseni naisille viimeistään välivuoden jälkeen. Läpi aineiston muisteluissa tuli esille arvostus työn tekemistä kohtaan, joka oli selkeästi peräisin oman lapsuudenympäristön ja kasvatuksen vaikutuksista. Kaikenlaista työtä arvostettiin sinänsä, mutta mikä ikinä tulisi olemaankaan se ”oma työ”, siltä vaadittaisiin, että se oli myös aidosti mielekästä. Väliaikaisesti mikä tahansa työ siis olisi toimiva ratkaisu, mutta ei pitkällä tähtäimellä. Työväenluokkaan on perinteisesti liitetty työn arvostaminen, tarkemmin sanottuna ruumiillisen työn arvostaminen. Omassa tutkimuksessani työn arvostaminen liitetään työn sisällön ja työtehtävien mielekkyyteen.

Naiset eivät siis halua tehdä mitä tahansa työtä tulevaisuudessa, vaan siitä halutaan pystyä aidosti nauttimaan. Työväenluokkaisuudelle perinteistä tässä on kuitenkin se, että työn

saaminen koetaan hyvin tärkeäksi. Hakeutumisella yliopistoon ei haettu sosiaalista nousua, vaan enemmän sitä, mitä itse elämältään oikeasti haluaa. Itsessään korkeakoulututkinnon hankkiminen pohjautuu statukseen, mutta sitä ei tuoda esille naisten puheissa. Sosiaalinen nousu liittyy tiiviisti luokan tutkimukseen piiriin. Omassa tutkimuksessani sosiaalista nousua ei koettu kovinkaan merkittäväksi, enemmän koulutukseen hakeutuminen oli ollut pelkästään sen oman alan löytämistä, jonka parissa aidosti haluaisi työskennellä tulevaisuudessa.

”Mua ainaki ahistaa, et jos pitäis nousta (keskiluokkaan) mä pysyisin mielummin turvallisessa ja tutussa, et miten toimitaan ja ollaan. Et ainaki tällä hetkellä ahistaa mut enmä sitä pahaskaan pistä, jos joskus nousee mut kyl sen ehkä huomaa et tulee toimeen paremmin samanlaisten ihmisten kanssa. joilla on samanlainen tausta.”

Osan kohdalla nousi myös ilmi, että Joensuuhun hakeutuminen ei välttämättä ollut ensimmäinen vaihtoehto. Eräät naisista pohtivat, että sijainnin perusteella Joensuu ei ollut fiksuin valinta, mutta olivat paikan saannin jälkeen olleet tyytyväisiä, kun olivatkin päätyneet Joensuuhun. Sijainti oli herättänyt epävarmuutta lähinnä siksi, että Joensuu oli hyvinkin kaukana suhteessa omaan kotipaikkakuntaan. Sijaintinsa puolesta Joensuu oli osalle myös helppo valinta, koska se oli lähellä aluetta, mistä olivat kotoisin. Monet olivat hakeneet useallekin paikkakunnalle, mutta opintopaikka oli auennut vain Joensuuhun, joten sinne oli siis lopulta myös ajautettu. Useimmat naisista olivat kotoisin asukasluvultaan hyvin pienistä kaupungeista ja kunnista. Yksi erosi joukosta ollessaan kotoisin reilusti Joensuuta suuremmasta kaupungista. Suurimmalla osalla ei siis olisi edes ollut mahdollisuutta hakeutua korkeakouluopintoihin omalle paikkakunnalleen, koska pienemmät paikkakunnat eivät voi tarjota tällaisia koulutusmahdollisuuksia.

”(…)Tää on (Joensuu) jotenkin ystävällisemmän tuntunen. Enmä ikinä pelänny sitä et mä en pääsis tavalla tai silleen. Mut mä kyl ymmärrän sen et ku menee Helsinkiin et tulee wow olo. Mäki olin pitkään Helsingin päässä, tuntuu ihan erilaiselle. Munki ystävät meni opiskelee sinne, et ehkä se meininki on vähän erilainen siellä.”

”(...) Mulla oli kyl Joensuu ihan ensisijainen ja Tampere ku se tuli saman hakukokeen kautta, et hait samalla kokeella eri paikkoihin. Muistaakseni en hakenu minnekään muualle koska tää oli se paikka, minne mä halusin. Et täällä mä sen kokeen tein. (...)”

”(...) Viime talvena tuli sellanen olo et en mä jaks tällästä (nykyisiä töitä), et jospa menisin kouluttautumaan lissää ja sit mä vähän puolivitsillä laitoin hakemukset yliopistoihin maisteriopintoihin et jos pääsis jonnekin. Tää X oli iteasiassa viimeisenä vaihtoehtona ja tää oli ainut mitä pääsin ja aattelin et mun pakko varmaa tätä nyt mennä sit (nauraen). Nii sit mä oon täällä. (...)”

Joensuu vaikutti naisten puheissa paikalta, jonne oli suhteellisen helppo sopeutua. Joensuu on yliopistokaupunki, mutta toisaalta Itä-Suomen yliopisto koetaan työläistaustaisille yleishengeltään enemmän avoimena ja tutumpana ympäristönä totuttautua. Tästä voi myös johtua, että Joensuu kaupunkina on muutenkin helppo sopeutua, jos on kotoisin pienemmältä paikkakunnasta.

Naiset pohtivat myös sitä, miten nykyisin pääsemällä ja menemällä opiskelemaan jotain menettää ensikertalaisuuden statuksen hakuprosessissa, mikä saattaa vaikeuttaa alanvaihtoa. Samaan aikaan myös pelättiin mahdollista suhtautumista siihen, jos alanvaihto toteutettaisiin. Epävarmuutta oli herättänyt myös juuri se, että ei tiennyt mitä odottaa yliopisto-opinnoilta: olisiko se itseään kiinnostavaa. Tähän yhdistettynä aikaa ja voimia vievät hakuprosessit loivat paineita varmistaa itselleen, onko tämä tosiaan sitä, mitä elämältään ja opinnoiltaan haluaa.

”Et mäki haluisin just opiskella muuta alaa tai lisää, nii nyt se on sillee et menettäny sen et vaikee päästä opiskelemaan mitää muuta alaa opiskelemaan, et se on kyllä harmi.”

”Et jos mäkin olisin tällä ymmärryksellä uudestaan 18-vuotias niin mä en todennäköisesti opiskelis X:sää.”

Keskusteluissa pohdittiin sitä, että tulevaisuudessa mahdollisesti olisi halukkuutta opiskella lisää, mutta resursseja tarvittaisiin vielä edellistä hakukertaa enemmän, kun opintopaikkoja olisi tarjolla entistä rajoitetummin. Opintojen vaihto vaikuttaisi olevankin yllättävänkin työlästä, paitsi jos alan vaihto ei tapahtuisi saman yliopiston sisällä. Puheista päätelleen alanvaihdokset olisivat keskittyneet muualle päin Suomea. Alanvaihtoaikoiden hankaluus vaikutti olleen monelle yllätys.

Keskiluokkaisuus määrittyy Suomessa usein koulutuksen kauttakoulutuksesta käsin, kun vähintään toisella vanhemmalla on korkeampi kuin toisen asteen koulutus. Keskiluokkaisuus on laaja käsite ja se itsessään sisältää erot ala- ja yläkeskiluokkaan. Joka tapauksessa keskiluokalla on jotain mitä työväenluokalla ei ole – resursseja -, joista on hyötyä koulutuksen kentälle pääsyssä. Tutkimuksissa on saatu selville, että Suomessa ovat kuitenkin yleisesti hyvät mahdollisuudet päästä opiskelemaan ja kouluttautumaan kenelle tahansa. Tarkemmin katsottuna toisille siirtymät koulutusten välillä ovat helpompia. Keskiluokkaisissa ja yläluokkaisissa perheissä korkeasti kouluttautuminen voi näkyä itseisarvona, nuoren siis oletetaan hakeutuvan yliopistoon ja nämä velvoitteet voivat luoda paineita koulutukseen hakeutuvalla yksilöllä. Tutkimuksessani neutraali suhtautuminen koulutukseen antaa toisaalta vapaat kädet valita, minne hakeutua. Toisaalta nuorelta ei myöskään vaaditakaan mitään erityisesti. Ainoastaan paineita muodostui vanhempien suhteen siitä, millä tavoin he mahdollisesti suhtautuisivat alan vaihtoon kesken opintojen.

”Itelläki tuli ku menin ammattikorkeakouluun jossain vaiheessa epäilyksen kipinä et onko tämä sitä mistä mä oikeesti löydän töitä. Sit mietti et voinko mä vaihtaa alaa et mulle tuli takaraivoon sellanen olo et jos mä nyt menen sanomaan vanhemmilleni et mä haluan vaihtaa alaa et siitä tulee nyt joku hirvee draama.”

Ainoastaan yksi naisista oli vaihtanut alaa yliopistossa opintojensa alkuvaiheessa. Kaikki muut olivat suorittaneet kokonaisia tutkintoja (kandidaatin/maisterin), eivätkä olleet keskeyttäneet täysin opintojaan missään vaiheessa. Tästä voi päätellä, että naiset ovat hyvin sitoutuneita opintoihinsa. Samalla he kokivat, että tuottaisivat pettymyksen vanhemmilleen, jos

keskeyttäisivät opintonsa kokonaan. Tutkimukseni naisilla on selkeästi koulutuksellisia resursseja, koska he ovat vapaaehtoisesti kiinnittäytyneet korkeakouluopintoihinsa vahvasti.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on saatu selville, että hakijan tausta vaikuttaa hakeutumiseen korkeakouluopinnoissa. Sisarusten koulutusteillä oli ollut vaikutuksia yhden naisen hakeutumispolkuun, muilla he olivat perheensä ensimmäisiä, jotka olivat hakeutuneet korkeakouluopintoihin. Osalla myös omat vanhemmat tai nuoremmat sisarukset olivat hakeutuneet korkeakouluun heidän jälkeensä. Suoraa yhteyttä sisarusten ja naisten välillä ei siis ollut kuin vain yhdessä tapauksessa. Hänen vanhemmat sisaruksensa olivat kummatkin yliopisto-opiskelijoita. Tässä tapauksessa sisarusten koulutuksella todella oli merkitystä jatkoa ajatellen eli tätä voidaan pitää yhtenä resurssina.

”Musta tuntuu et mun vanhemmat sisarukset on tosi paljon raivannu sitä tietä. En tiitä et jos oisin ollu vanhin sisarus, et oisinki uskaltanu niin vähän veikkaan että en. Et se on tosi paljon auttanu”

Sisarusten aikaisempi koulutus on selkeästi tuonut varmuutta hakea korkeakouluopintoihin. Tässä perheessä koulutuksellinen resurssi on keräytynyt vahvasti kaikille sisaruksille. Mahdollisesti kokemukset opinnoista ovat olleet vähintäänkin suhteellisen onnistuneita ja tätä kautta nuoremman sisaruksen jatkaminen korkeakoulutukseen on tullut todennäköisemmäksi. Tässä voidaan todeta, että ylipäättään lähipiirillä on vaikutusta siihen, haluaako jatkaa opintojaan tai näkeekö korkeammalle kouluttautumisen mahdollisena vaihtoehtona. Eräällä naisista hänen lähisukulaisensa olivat suorittaneet tutkintoja korkeakoulussa, mikä oli lisännyt hänenkin mielenkiintoaan ja itsevarmuuttaan hakeutua yliopistoon opiskelemaan.

”Mulle tuli mieleen mistä sanoit jo aiemmin et tulee oltuu sellanen kameleontti, että tilanteessa tilanteen tavalla siis just et on erilaisista taustoista olevia et on niiku se yhteinen juttu jokaisen kanssa et mikä yhittää, mistä tulee juteltuu ja on se yhistävä tekijä. Ja jotenkin toi, että ylenis jossain hirveen vaikee mieltii jotenkin omalle kohdalle et mitä on eläny päivä päivältä silleen siis ehkä on ennemmin yrittäny mieltii sitä, että mistä ite tykkään ja mistä mä tuun

onnelliseksi. Et just havahtanu et tehään jotain asioita ja sit ees tietä miks me ees tehään niitä, et ollaan vaan totuttu tekemään sille tavalla. Et pitäs ostaa se talo ja tehä lapsia, et minkä takia. (...)

Tiivistettynä, työläistaustastaan riippumatta naisilla on selkeästi ollut valmiina tietynlaisia resursseja, kun he ovat päätyneet opinnoissaan yliopistoon saakka. Heillä on ollut motivaatiota peruskoulusta lähtien lähteä ensiksi opiskelemaan lukioon, missä kohtaa viimeistään tekevät toisin verrattuna moneen muuhun työläistaustaiseen nuoreen. Monella heistä ei ollut selkeää suuntaa ammatilliselle puolelle, joten lukio valinta oli miltei pakollinen ja itsestäänselvyys, koska he halusivat joka tapauksessa jatkaa opintojaan. Lukion jälkeen opintopolkuja oli useanlaisia, kuten välivuodet ja ammattikorkeakoulu tutkinto, jotka kaikki pohjustivat hakeutumista yliopistoon. Heidän koulutusmatkansa työläistaustaisena yliopistoon on ollut itsenäinen ja heidän tahtoaan jatkaa opintojaan ei ole mikään este täysin kaatanut.

4.2 Opiskeluaika yliopistossa

Millaisia ovat työläistaustaisten naisten luokkakokemukset yliopistossa opiskelusta suhteessa vieraaseen sosiaaliseen ja kulttuuriseen maailmaan?

4.2.1 Erot kulttuurisessa ympäristössä

Yliopistossa opiskelu ja oleminen vaatii kulttuurisia resursseja eli kulttuurista pääomaa. Se, miten paljon sitä on, vaikuttaa siihen, miten helppo yliopistomaailmaan on sopeutua. Kulttuurisia resursseja ovat tiivistetysti ne tiedot ja taidot, joita ihmiselle on elämän varrelle kertynyt. Nämä resurssit jakautuvat epätasaisesti ihmisten kesken, eivätkä kaikki resurssit ole yhtä hyödyllisiä jokaisessa kontekstissa ja ympäristössä. Uuteen kulttuuriseen ympäristöön sijoittuminen vaatii enemmän sopeutumista sellaiselta henkilöltä, jolta nämä resurssit puuttuvat. Yliopistossa kulttuurisesti arvostettuja resursseja ovat esimerkiksi akateemisuus ja oikeaksi määritellyt keskustelutavat. Esimerkiksi akateemisesta perheestä tuleva opiskelija on todennäköisemmin paremmassa tilanteessa kuin työläisperheestä tuleva opiskelija koulutuksen

suhteen, sillä tämä on lapsuudenympäristössä todennäköisemmin oppinut yliopistossa tarvittavia taitoja, kuten oikealaiset keskustelutavat.

Tutkimuksissa onkin todettu, että kauppatieteet kuuluvat koulutusaloja tarkasteltaessa elitistisenpään osuuteen yliopistokoulutuksista. Tutkimukseni naisista kukaan ei ollut suorittamassa tai suorittanut tutkintoa, joka voitaisiin yleisesti mieltää elitistiseksi. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että työläisluokkataustan omaavat hakeutuvat erityisesti yhteiskuntatieteiden ja kasvatustieteiden koulutusaloille.

”Mut toikin on jännä, kun mä olin tossa johtamisen kurssilla kauppatieteiden puolella, nii se oli kun ois astunu kuin toiseen maailmaan. Et hetikö sinne tilaan astu tuli mieleen et en mä kuulu tänne. Et se oli kyllä ihan oma maailmansa.”

”Et miettii niitten alojen sisällä. Et varmaan iha hirveetä tai et hirveet paineet tulee olla pukuihminen, et mitä jos et tykkää puvuista tai et halua pukeutuu mihinkään jakkupukuun. Et se on varmaa rankkaa sielki. Et ei pysty sillee piiloutuu, jos ei tuu sellasesta taustasta et se ois luonnollista.”

”(…) Et varmaa hirvee opettelu, et onhan se niillä et pitää osata kaikki sanat ja käyttäytyminen ylipäätään.”

Kulttuuristen resurssien puuttuminen altistaa kuulumattomuuden kokemuksille ja tunteille. Kauppatieteiden sosiaalinen tila miellettiin erilaiseksi kuin oman oppiaineen tila: sinne ei tunnettu kuuluvan lainkaan. On tärkeää huomata, miten eri koulutusaloille hakeudutaan ja millaisia taustoja nämä omaavat. Kauppatieteet ei näyttäyty erityisesti kansanomaisena alana, päinvastoin (Rinne, 2014). Eri kulttuurista taustoista tulevat ihmiset omaavat erilaisia arvoja, tietoja ja taitoja. Nämä osaset yhdessä mahdollistavat sen, että eri taustoista tulevat ihmiset voivat näyttäytyä toisille jopa luontaantyöntävinä, koska esimerkiksi yksilöiden arvot voivat erota paljon toisistaan. Naiset pohtivat, että kauppatieteiden alalla eri taustasta tulevan saattaisi olla vaikeampaa näyttää ”aito” taustansa, esimerkiksi jos on työläistaustaa. Tällä tehtiin eroa omaan koulutusalaan, jossa oman taustansa esiin tuominen oli selkeästi helpompaa ja

hyväksyttävämpää. Myös oikeustieteet mainittiin samanlaisessa kontekstissa kuin kauppatieteet. Tästä voidaan päätellä, että eri aloilla selkeästi korostuvat vaatimukset tietyistä kulttuurisista resursseista.

Kaikki koulutusalat eivät vaikuta olevan yhtä vaativia yhteisöön sopeutumisen ja yksilön taustan suhteen. Oma ala nähtiin hyvin luokattomana ja neutraalina ympäristönä verrattuna edelle mainittuihin kauppatieteiden tai oikeustieteiden aloihin. Tämä voi johtua siitä, että selkeitä yhteiskuntaluokkaeroja ei välttämättä oikeasti ole tai niihin ei ole kiinnitetty erityisesti huomiota. Luokkaerot voivat olla myös piileviä tai niitä ei haluta tuoda välttämättä esille erityisesti. On myös mahdollista, että kyseiselle alalle on hakenut arvoiltaan ja taustoiltaan hyvin samankaltaisia ihmisiä, minkä seurauksena huomattavia luokkaeroja ei välttämättä pääsekään syntymään.

4.2.2 Kieli kulttuurisena resurssina

Keskittän tässä alaluvussa tarkasteluni yliopistossa käytettävään kieleen ja arvostukseen sekä siihen, miten näissä kokemuksellisissa keskusteluissa tuodaan esille yliopistoon sijoittuvan maailman ja kodinmaailman eroja. Näistä vastakkainasetteluista pystytään löytämään, millaisia kokemuksia eroavaisuudet yliopisto-opiskelun arjessa ja kotimaailmassa ovat tuottaneet.

Naiset pystyivät tunnistamaan, millaista kieltä heidän lapsuudenkodissaan puhuttiin. Se oli selkeästi kulttuurisesti erilaista verrattuna siihen, millaista yliopistossa käytettiin. Yliopistossa käytettävä kieli ja siihen liittyvän sanasto eivät olleet ennestään tuttuja ja aiheuttivatkin vaikeuksia. Siitä huolimatta koettiin, että niiden kanssa kuitenkin pärjää. Erityisen paljon sivistyssanoja käyttävät tai ylipäätään henkilöt, joiden tavoitteena oli näyttää osaamisensa luennoilla, näyttäytyivät naisten näkökulmasta ”pätiöinä”. Kieli ei ollut ratkaisevasti erilaista, mutta sitä ei arvostettu, jos tietynlaisen kielenkäytön tarkoituksena on nostaa itsensä toisten yläpuolelle tai saada toiset mahdollisimman hämmentyneeksi. Oman osaamisensa ylikorostaminen julkisessa tilassa näyttäytyi asiana, jota naiset itse eivät haluaisi tehdä. Käytetyn kielen ja sanojen vieraus loi naisissa epävarmuuden tunteita. Luennolla ei välttämättä halunnut edes puhua ääneen siitä syystä, että pohdittiin osaako asiansa ilmaista tarpeeksi ”tieteellisesti”. Tämä päti monella erityisesti omien opintojen alkuvaiheeseen. Myös Käyhkön

(2014, 11) tutkimuksessa naiset kokivat samankaltaisia tuntemuksia yliopistossa puhumisesta ja kielen käytöstä, mihin liittyi esimerkiksi pelko omasta tietämättömyydestä sekä omien keskustelu- ja argumentointitaitojen epäileminen.

Alkuvaihe opinnoissa voi mahdollisesti olla hidas kelle tahansa. Mutta ottamalla huomioon, että naiset ovat aikaisemman osan elämästään kuuluneet ja olleet osa ympäristöä, jossa kulttuuriset resurssit eroavat merkittävästi yliopiston sisäisestä maailmasta, tämä lähtökohta tekee aloittamisen hankaluudesta entistä hankalampaa. Kieli on merkittävä osa kulttuurista maailmaa. Se jäsentää, millaiseksi hyväksyttävä puhetapa muodostuu. Kulttuurisesti erilaisten puhetapojen haltuunotto vie ylimääräistä aikaa eikä se ole itsestään selvää, että sen oppii nopeasti. Ylipäätään akateemisen kieleen totuttautuminen voi viedä aikaa.

”Ja joskus se on, ku iteki alkaa jotain selittää et tavallaan tietää jonkun hienomman sanan sille sit tulee itelle sellainen epäily pähän, etten voi käyttää sitä sanaa et kuulostan tyhmälle ja tarkoittaako se sitä niiku ei oo tottunu kuulemaan sellaista puhetta missä just käytetään et jossa käytetään just tällaisia erikoisempia sanoja—”

”Mut joo kyllä sitä taustaa miettii silloin kun siellä pätee jotkut niillä sanoilla et ei meillä kotona puhuttua ikinä millään sivistyssanoilla vaan tosi silleen maalaisesti. Et sit jos joku sanoo silleen jonkun yleisenkin sivistyssanan et mä saatan olla siitakin et miten tätä käytetään, ja mihin ja mitä se tarkoittaa. Et periaatteessa niissä perusteissakin on vähän sellasia..mut kyl sen jotenkin handlaa.”

”Noihin sanastoihin tuntuu et täällä vielä korostetaan jotenkin sitä, et jos opiskelijakin sanoo jotain luennolla et välillä pätee et tietää ja tulee monta putkeen ja kaikki muut on silleen en ymmärrä ja se on siellä et minä tiedän. ”

Omaa puhumistapaa kuvataan ”maalaiseksi”, mikä on peräisin kotimaailmasta. Naisten käyttämä puhetapa alun perin ollut käytännönläheisempää, joten yliopistossa käytetty akateeminen kieli voi näyttäytyä jopa pinnallisena. Pinnallisuus liittyy naisten puheissa erityisesti luennoilla aikaisemmin mainittuihin ”pätijöihin”. Näyttämisen halua tällä tavalla ei arvostettu lainkaan. Asia erikseen on, jos luennolla esitettyyn kysymykseen vastaisi suuremmin, eikä siten, että tavoitteena on saada ennemmin muut näyttämään tietämättömiltä.

Kulttuurissamme arvostetaan hiljaisuuden sijaan äänenkäyttöä (Reay 1998, 16). Oletus on, että jokaisen pitäisi pystyä ja kyetä ottamaan tilat haltuunsa, tutkielmani tapauksessa yliopiston luentosalien tilat. Kaikille se ei kuitenkaan osoittaudu helpoksi ja luontaiseksi. Helpommaksi tavaksi näyttäytyykin poisjääminen huomiota herättävästä toiminnasta. Oma taustalle jäämistä ei kuvailla äärimmäisen negatiivisesti, mutta eräs naisista kokee, että ehkä joskus olisi hyväkin kyseenalaistaa asioita, mitä luennoilla kuulee, eikä uskoa automaattisesti kaikkea. Äänen hiljaisuus kuitenkin suuntaa olemisen luennoilla niin, että pelkkä kuuntelu ja asioiden ottaminen suoraan tuntuvat luonnollisemmilta ratkaisuilta. Omaan ääneen ei luoteta, kun riski sanoa jotain väärin koetaan riskinä näyttää oma mahdollinen tietämättömyytensä. Asia voidaan kokea sellaisena, että se pitäisi tietää etukäteen, vaikka näin ei todellisuudessa välttämättä ole. Jättämällä oman äänen kuulumattomiin voi tuntea kuuluvansa ympärillä olevan joukkoon vahvemmin, tässä tapauksessa ylä- tai keskiluokkaiseen joukkoon. Tai ainakaan ei erotu joukosta ”väärällä” tavalla.

”Varmaa tuli tuosta myös mieleen se, että kun kuuntelee luentoa tai kun opettaja selittää et mä en tajua kyseenalaistaa sen sanoja ajattelen se opettaja on viisaampi et vois ehkä joskus miettii vähän kriittisemmin nii et onkoha oikeessa vai ei. Et se on ottaa vaan sen asiat ja that’s it. ”

”Et joskus on et tekis mieli sanoa mutta sitten en tiiä ja muuta. Mut mä ehkä nautin luennosta et saa olla passiivisesti ja olkaa pliiis et älkää kysykö mitään et mä oon vähän sen tyyppinen, et antakaa mun olla. Et kovin huomaamattomasti täällä. ”

Erityisesti suuremmat luennot houkuttelivat passiivisuuteen kielen käytön suhteen. Näillä luennoilla ei välttämättä aina edes vaaditakaan oman äänen tuomista esille. Suuremmat tilat toisaalta loivat entistä voimakkaamman tahdon jättää sanomatta ääneen asioita, vaikka tietoa asioista saattaisikin olla. Kyseisessä tilassa riski itsensä nolaamiseen on suurempi. Esille nostettiin oman osaamisen epäilemisen vastapainoksi se, miten yliopisto-opiskelun täytyykin tuottaa haasteita. Kaikkea ei tarvitse tajuta heti, vaan tekemiseen täytyisi saada rentoutta ja luottaa itseensä, että opiskelujen jatkuessa asiat helpottuvat. Tutkimukseni naiset olivat laajasti tarkasteltuna melko positiivisia oman opiskelunsa suhteen, vaikka epäilyjäkin tietysti oli. Heidän puheissaan kohdatut ongelmat ylitettiin joustavasti ja ripeästi. Itseään ei tarvitsisi joka tilanteessa kokea huonommaksi, vaan asioihin voi suhtautua rennommalla otteella, sillä haasteet ovat kuitenkin osa jokapäiväistä elämää. Vaikka he kokivatkin, että toisenlaisen kodin ja kasvatuksen kautta heillä voisi olla enemmän resursseja, joilla pärjätä paremmin, he eivät alistuneet tälle tilanteelle vaan uskoivat pärjäävänsä läpi opintojensa joka tapauksessa.

”Ite just miettiny, et miten yliopisto opiskeluu paljon kritisoidaan mutta tarkoitus et täällä opitaan et kaiken ei tarvitse olla helppoa ja sit en myös haastetta, et vaikka ei heti tajuiskaan et ei tarvikaan ihan kaikkee älytä. Et itestä sellaista rentoutta, että ei pyri, ettei koe surkeeks itteesä joka kohassa. ”

Se, että naiset pitivät yliopistoon liittyviä haasteita mahdollisena ylittää, voidaan nähdä yhtenä kulttuurisena resurssina. Heillä on selkeästi voimaa ja tahtoa yrittää parantaa omaa osaamistaan ja ymmärtämistä ja tätä kautta taitoa ja kykyä pärjätä yliopistossa. Akateeminen kieli voi olla monelle ongelma opintojen alussa. Sen opettelu ei välttämättä ole helppoa, mutta se on mahdollista. Kieli on kuitenkin tärkeä osa, jonka kautta kiinnittyä yliopiston maailmaan.

Myös kirjojen lukeminen ja kirjastossa käynti ovat kulttuurisia resursseja, jotka yksilö saa omakseen mahdollisesti omasta kasvatusympäristöstään. Naisten kokemukset näistä erosivat merkittävästi. Osalla kirjastossa käyminen oli normaalia ja kirjoja luettiin lapsesta asti, vaikka siihen ei välttämättä erikseen kannustettu.

”(...) et sinänsä meillä ollut kanssa kovassa käytössä palvelut. Et just kirjasto oli kovassa käytössä, et meitä kannustettiin tai ei nyt kannustettu lukemaan, mut kun veivät kirjastoon niin kyllähän siellä aina kirjoja tuli mukaan (...) ”

”Joo, et meilläki oli toi lukupuoli tosi hyvin sinänsä, et meillä kaikki lukee tosi paljon kirjoja, että joo et meilläkin käytiin kirjastossa säännöllisesti hakemassa kirjoja. (...)”

Samaan aikaan monessa muussa perheessä lukeminen ei ollut juuri muuten läsnä arjessa muuten kuin opiskeluihin liittyen. Vahva lukutaito liitetään hyvään menestymiseen opinnoissa (esim. Sulkunen 2012). Työläistaustaisessa perheessä liika kiinnostus lukemiseen tai opiskeluun ylipäättään ei saata olla edes toivottavaa (Käyhkö 2014). Näin vahvoja kannanottoja ei tullut ilmi naisten puheissa. Niissä perheissä, joissa vanhemmatkaan eivät harrastaneet kirjallisuuden lukemista, ei myöskään lapsille ole tullut välttämättä näkyvää esimerkkiä, jota seurata. Tutkimuksessani voidaan kuitenkin huomata, että yliopistoon päätyminen tai opinnoissa menestyminen ei vaadi välttämättä, että lukeminen harrastuksena olisi ollut merkittävä osa lapsuutta. Kirjaston hyödyllisyys ei kuitenkaan avautunut heti yliopistossakaan osalle naisista, vaan kirjasto tilana tuli osalle tutuksi vasta myöhemmin opinnoissa. Opintojen tai työn ulkopuolella lukeminen liitetään enemmän keski- tai yläluokkaiseen elämäntyyliin.

4.2.3 Sosiaaliset resurssit yliopisto-opiskelun aikana

Sosiaaliset resurssit perustuvat verkostoihin ja yhteyksiin eli niihin henkilöihin, joita yksilö tuntee ja joista on siis hyötyä omien tavoitteiden toteuttamiseksi ja saavuttamiseksi (Skeggs 2004, 16).

Eräät naisista kertoivat, että heidän lähiystävöpiirissään on pelkästään korkeakoulussa opiskelevia tai opiskelleita, joko yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. Heidän sosiaalinen ympäristönsä sijoittuu siis hyvin läheisesti joka tapauksessa korkeakoulumaailmaan. Myös muissa tutkimuksissa on huomattu, että muita luokkia edustavat kaverit saattavat jäädä pois lähipiiristä (Käyhkö 2014). Yksinkertaisimmillaan jo puheenaiheet ja mielipiteet voivat erota

niin jyrkästi, että lähipiiriin ei jää muita kuin samankaltaista ajatusmaailmaa edustavia henkilöitä. Jos ajatusmaailmat eivät kohtaa, myös kaveruussuhde voi jäädä helposti pois. Tutkimuksessani kellään ei ollut tapahtunut radikaaleja muutoksia siinä ketä lähipiiriin kuuluu. Kukaan ei siis tuonut esiin kokemuksia, että olisi joutunut hylkäämään täysin jonkun tuttavan luokkaeroista johtuen. Yliopiston ja ammattikorkeakoulun välille ei tehty eroa, vaan ne koettiin kummatkin samankaltaisina ympäristöinä. Mainittakoon, että ammattikorkeakoulut ovat paljon vahvemmin ammattipohjaisia, kun taas yliopistoissa opiskelu on vahvasti teoriapohjaista. Ystävät ammattikorkeakoulusta luettiin samaan porukkaan kuin ystävät yliopistosta. Ammattikorkeakoulussa vallitseva ajatusmaailma on siis naisten puheiden mukaan osaltaan ainakin samankaltainen, vaikka erojakin huomattiin.

”Niin ehkä mut sitä niiku sanoit et siitä palautuu helposti sellaseen tiettyyn tasoon (yhteiskuntaluokallinen taso), et palautuu, ku ei voi keskustella jostakin mistä ei voi. ”

” Nii silleen ympäristönkin mukaan, et musta tuntuu et mä oon ainaki töissä ihan erilainen olemus tai se mistä mä puhun, kun taas vapaa-ajalla tai koulussa. ”

”Sit periaatteessa huomaa et ei itseasiassa oo muutaku korkeestikoulutettuja ystäviä et joko yliopistossa tai ammattikorkeessa, et ei oo sellasia ihmisiä ympärillä niiku ystäväpiirissä toki perhepiirissä on niiku”

Tutkimuksessani tuli ilmi, että liki kaikilla vanhat ystävät olivat jääneet joko vanhalle paikkakunnalle tai hekin olivat hakeutuneet muualle opiskelemaan. Uusia ystäviä oli saatu yliopistosta omasta tiedekunnasta ja oppiaineesta. Naiset eivät kokeneet opiskeluaikoina jääneensä täysin yksin opiskelujensa suhteen. Joko ystävät tai muut läheiset ovat olleet tukemassa matkan varrella jollain tapaa. Erityisesti ystävät, jotka opiskelivat samaa alaa, olivat tärkeitä tahoja, joihin tukeutua, jos opinnot vaivasivat jollain tapaa. He jakoivat saman ajatus- ja arvopohjan ja pystyivät auttamaan, kuuntelemaan ja tukemaan opintojen edetessä. Ongelmat saattoivat olla pieniäkin, mutta opintojen aikana esimerkiksi vaikean kurssin suorittaminen muuttui kevyemmäksi, kun sen sisällöstä pystyi avautumaan kavereille. Erityisesti keskustelun tärkeys nostettiin esiin, kun asiat eivät tuntuneet enää niin vaikeilta, kun sen sai jaettua sen jonkun muun kanssa. Muutama nainen nosti esille myös sen, että keskustelu opinnoista on

jäänyt pois sen myötä, kun osa opiskelukavereista on jo valmistunut ennen heitä. He kokivat jäävänsä helpommin yksin erityisesti opiskeluun liittyvien ongelmien kanssa.

Tutkinnot eivät kokonaisuudessaan näyttäneet tarpeeksi suoraviivaisina vaan yllättävän mutkikkaina valintoina joiden pohjalle olisi tarvinnut enemmän tietoa. Yliopiston keskiluokkaisen kulttuurin ja naisten työläistaustaisen kulttuurin erot aktualisoituvat tässä. Kun keskiluokkaisille ”koulutusviidakossa” luoviminen tuntuu luonteelta, niin työläistaustaiselle kulttuurista ulkopuoliselle se näyttääkin epävarmuutena. Koulutukseen liittyvät valinnat esimerkiksi sivuaineiden suhteen eivät näyttäyty suoraan itsestäänselvyksinä vaan enemmän laajoina kokonaisuuksina, joiden mahdollinen hyödyllisyys jää helpommin tietämättömiin. Yliopistossa opiskelijat käytännössä rakentavat omat tutkintonsa oman pääaineen ja sen lisäksi sivuainevalintojen kautta. Vertailukohteena ammattikorkeakoulu, jossa tutkinnot rakentuvat enemmän valmiiksi luoduista kokonaisuuksista ja painotus on käytännönläheisessä tekemisessä.

4.2.4 Taloudellisuuden merkityksellisyys

Talouden näkökulma nousi tutkimuksessani hieman yllättäenkin sellaiseksi aiheeksi, josta informanteilla löytyi paljon kerrottavaa. Ideaalissa tilanteessa rahasta ei tarvitsisi opintojen aikojen aikana pitää huolta, mutta kellään ei ollut näin käynyt. Moni naisista kävi tai oli jossain vaiheessa opintojaan tehnyt töitä rahoittaakseen muun elämänsä. Syynä oli, että opintotuki ja asumistuki yksinään riittäneet talouden ylläpitoon. Työskentely opintojen ohella on melko yleistä nykyään, erityisesti yliopisto- ja ammattikorkeakouluopintojen yhteydessä. Opintojen ohella työsuhde oli 55 prosentilla yliopisto-opiskelijoista (Suomen virallinen tilasto SVT 2019).

Opintolainasta naisilla oli eniten mielipiteitä ja sitä pidettiin kokonaisuudessa hyvänä asiana. Perusteluiksi annettiin, että se on käytännössä paras laina mitä elämänsä aikana voi ottaa erityisesti pienen koron takia. Siihen liittyi myös häpeän tunteita. Osa naisista ei ollut kertonut esimerkiksi vanhemmilleen ollenkaan ottaneensa sitä, koska epäilivät, etteivät vanhempansa suhtautuisi siihen hyvin. Eräs naisista, joka oli kertonut vanhemmilleen lainasta, totesikin, että näin oli hänen kohdallaan tapahtunut. Epäilyjä oli tullut siitä, pystyisikö hän maksamaan lainan pois ajallaan. Naisten olisi pitänyt pärjätä omillaan yhdistämällä enemmän opintonsa töiden

kanssa kuin ottamalla lainaa. Lainaa otettiin siitä huolimatta, ja se koettiin henkilökohtaiseksi asiaksi, josta vanhempien ei välttämättä tarvitsisikaan tietää.

Lainaan suhtautuminen erittäin kielteisesti osan vanhempien puolesta on mielenkiintoista. Lainan ottaminen ei ole nykyään harvinaista vaan suuri osa ottaa sitä jossain vaiheessa elämäänsä. Ovatko suhtautumisen syynä pelko velkaantumisesta aikaisessa vaiheessa, mahdolliset maksuongelmat vai liian vähäinen tieto opintolainasta? Myös epäily rahojen käyttötarkoituksesta voisi olla mahdollinen syy epäilyksille. Toisaalta kaikki naiset ovat reilusti yli täysikäisiä, eikä heillä olekaan mitään velvollisuuksia avata heidän rahankäyttöään omille vanhemmilleen.

”Meillä äiti sais varmaan sydärin jos se kuulis ku muistan et ku menin ammattikorkeeseen nii varotteli et sitten yhtään lainaa ota. Et se on viimeinen virhe minkä teet et älä missään nimessä ota. Sit ne välillä kysyy, et ootko ottanu opintolainaa, niin eeen. ”

”(…) Mut et just ekan opiskeluvuoden kun munki kotona on deminisoitu sitä lainaa nii olin et ei ikinä ikinä. Et elin tosi kurinalasesti ekan vuoden et eieiei. Et mä kävelen xxx:sta 6 kilsaa et mä en haluu ostaa bussikorttia et vedin ihan täysin sinne toiselle puolelle. Ja sit ku mä muutin nykyisen tyttöystävän kanssa tänne x:saan nii sit se käänty hetkellisesti toisinpäin. Et eheh nyt asun x:ssa ja on joku ihminen jonka kanssa jakaa se talous et seki anto ehkä tietyllä tavalla illuusion et oli toinen ihminen jonka ruuan ja kaiken jako. Et sit se meni siihen et mä nostin lainaa ja olin silleen jee. Mut et kyllä sitä lainaa on tullu mut kyllä nyt ku opinnot on loppumassa et kyl mä oon alkanu herää siihen et ounou. Et kyl mä tiesin et se pitää alkaa maksaa takaisin, mut se on ikävää et siitä rahasta huumaantu et ku äiti ja sisarukset sano et on halpaa rahaa nii et sehän on hyvä. Et tarvitsiha sitä oman elämän tukemiseen (..)”

Töitä tehtiinkin ja työn tekoa arvostettiin eikä sitä ei koettu opintoja häiritseväksi tekijäksi, päinvastoin. Se merkitsi ainakin osalle naisista naisille taloudellista riippumattomuutta. Jos töitä ei tehty opintojen ohella niin kesätöitä tehtiin vähintään. Työläisluokkaisuuteen kuuluu perinteisesti töiden tekemisen kunnioittaminen, ruumiillisen työn tekeminen erityisesti. Naisten aikaisemmat ja nykyiset työkokemukset luetaan ruumiillisiin töihin, joita olivat mm.

kassatyöntekijä, siivoaja ja puutarhuri. Töiden löytämisessä ja saamisessakaan ei tuntunut olevan paljon ongelmia. Naiset eivät halunneet elää siis pelkällä lainalla, vaan töistä saatu ylimääräinen raha oli tukemassa arkea lainan ohella.

”Mut ei ollu silleen et oisin vaan pari kuukautta nostanu opintotukee, vaan kaikki käytin. Et vanhemmilta rahan pyytäminen ollu et ei, mut oon joskus pyytäny. Mut silleen ku oon ite tienannu rahani ja saan päättää mihin minä ne käytän. Et ei kukaan valita, et jos mä ostan uuden maton. Et mua ärsyttää et ne huomaa kaiken ja välillä tuntuu omilla vanhemmilla sellanen et rahaa täytyy säästää ja elää ankeudessa. Jotenkin semmonen ja mä en oo ite halunnu sitä.”

”Mut sieltähä ne pelot varmaan johtuunki ku ainaki meillä porukat pelotteli ettet ainakaa kenekään lainoja ala takailee. Et joillaki sukulaisilla ollu ja aina menny. Et ehkä ne pelkää sieltä et sitä lainaa ei sais ottaa et jää johonkin velka vankeuteen tai kaatuu niskaan. Et meillä ainaki sisko ja veliki otti ku ne opiskeli ja maksaneet pois niin. Et ehkä se on hyvä esimerkki et kaikesta selvittäään.”

Talous koulutukseen liittyvinä asioina kiinnosti naisia. Naiset eivät halunneet olla riippuvaisia kenestäkään, erityisesti vanhemmilta rahallisen avun pyytäminen koettiin epämieluisaksi. Naiset ymmärsivät, että vanhemmilla ei olisi edes välttämättä mahdollisuutta tukea heitä taloudellisesti. Mutta he eivät myöskään halunneet tietien tahtoen elää vanhempien avustuksella, vaikka se olisi ollut osalle mahdollista. Ärsytystä aiheutti se, että töitä ei saisi tehdä liikaa, koska siinä tapauksessa KELA rankaisisi heitä tulojen liiallisuudesta.

Keskustelu talouskasvatuksesta kotona oli hyvin käytännönläheistä. Koettiin, että rahaa olisi fiksua käyttää tasaisesti eikä elää yli omien varojensa. Rahalle annettiin merkitys, että sen ei tarvitsisi olla elämänsä keskipiste vaan ennemminkin tukija. Yliopisto-opintojen aikanakin naiset olivat pohtineet suhteellisen tarkkaan mihin käyttävät rahojaan, eikä ylenpalttista tuhlailua ymmärretty. Toisaalta myöskään äärimmilleen vietyä säästämistä kaikesta ei ymmärretty; elämästä pitäisi osata nauttia ilman, että laskisi jokaista kolikkoa. Naisten kokemukset olivat keskenään hyvin samankaltaisia taloudellisesta näkökulmasta katsottuna. Selkeästi ei oletettukaan, että opintojen aikana rahaa olisi käytössä välttämättä äärimmäisen

paljon, mutta omilla ratkaisuilla pystyisi vähentämään stressiä talousasioista. Naiset korostivatkin omien valintojen tärkeyttä. Näillä valinnoilla naiset varmistivat, että talousasiat olisivat osa jokapäiväistä elämää, mutta kuitenkin niin, että ne eivät hallitsisi koko muuta elämää. Mielenkiintoista on pohtia luokkanäkökulmasta, millaista työluokkainen suhtautuminen rahan ja ylipäätään oman talouden hallitseminen on Suomessa. Voidaan päätellä, että omassa tutkimuksessani ainakin osa naisista on jo vahvastikin tullut osaksi yliopistomaailmaa, jossa vallitseva luokkailmapiiri on enemmän keski- tai yläluokkaista, joka muokkaa enemmän tai vähemmän omaa suhtautumistapaa

”Nii jos vertaa muihin lainoihin, mut jos mieltii nii meillä on ollu aika fiksu talouskasvatus et rahaa ei oo ollu ylimääräseen tai muutenkaan mut just silleen et elämästä saa nauttia mut ei ei päättömästi ettei omien varojensa yli elä et se on sinänsä iha hyvä. Et kantaa edelleen et mieltii ostoksia mut ei ota ylimäärästä stressiä mistään rahasta kuitenkaan. ”

”Toi kans toi vanhemmilta rahanpyytäminen et mä en oo pyytäny koskaan, et on kyl kysytty et pärjäätkö ja joo et pärjään pärjään. Mut sit aina ku ne tulee käymää menee nii sillä hirmunen säkki ruokaa tai muuta et kyllä jollainlailla tuetaan. Et sinänsä raha ei liiku ja enkä mä kyl ottaiskaa ku eivät tienaa niin paljoa mut kylhän se lämmittää ku ne tulee jonkun ruokakassin kanssa sieltä. ”

”Et onhan siinäki tosi paljon valinnoista kiinni ku,, jos menee jokaiseen opiskelijapippaloon nii siinähan opintotuki menee viikossa. Et sinänsä myös ku järkevästi käyttää. Et pärjää mut eihän sitä voi millään näkkileivällä koko opiskeluaikaa. ”

Naisten kokemuksista päätellen he eivät kuuluneet taloudellisesti ääripäihin eli huonoimpaan tai rikkaimpaan väestöön. Rahaa oli ollut riittävästi eivätkä he kokeneet, että olisivat jääneet erityisen paljon paitsi perheensä taloudellista tilanteesta. Vähäiset taloudelliset resurssit ovat yhdistetty alempaan koulutukselliseen tasa-arvoon (Karvonen, Moisio & Simpura 2010). Tutkimuksessa ei ilmennyt, että opinnot olisivat kärsineet vähäisistä taloudellisista resursseista missään vaiheessa. Itsessään yliopisto-opiskelu ei maksa mitään Suomessa.

Naiset ottivat myös kantaa sijoittamiseen, joka koettiin hieman kaukaiseksi asiaksi. Se sinänsä kiinnostaisi heitä, mutta se ei ollut tarpeeksi tuttu, jotta he olisivat osanneet käytännössä toteuttaa sitä. Muutamilla oli kokemusta läheisen avustuksella sijoittaa, mutta nämä olivat melko pieniä summia. Sijoittaminen ja siihen liittyvät mielikuvat liitetään enemmän yläluokkiin. Ympäriltä tuleva painostus, tieto tai ajatus siitä, että sijoittaminen olisi järkevää, luo hieman ehkä paineitakin. Tutkimuksessani naiset eivät kokeneet sijoittaminen olevan ehkä tämän hetken asia, mutta kokivat kiinnostuksensa olevan sitä tasoa, että tulevaisuudessa se olisi järkevää.

”--- Mut nyt olis varmaa mahollisuus jotain sijoitusjuttuja tehdä mut en mä tiää haluunko mä et tavallaan en tiää mikä on mun mielipide siitä on. Et vaikka opintolaina on meillä demonisoitu, mut ite maksan et se on ookoo ja näin mut ehkä toi sijoitusjuttu et se ei oo niin omissa käsissä. ”

Naiset olivat opintojensa aikana hoitaneet talouspuolen melko hyvin, joukkoon sisältyi myös vaikeita hetkiä, mutta ne eivät olleet niin vakavia, että ne olisivat jääneet häiritsemään heitä pitemmäksi aikaa.

Tulojen perusteella erilaisiin luokkiin jakaminen on ollut hyvin perinteinen ja melko suorasukainen tapa. Naiset pohtivatkin myös, miten rahalla voidaan määrittää mihin luokkaan on mahdollista kuulua. Tulot ovat selkeästi merkittävä tapa määrittää yhteiskuntaluokkaan kuulumista. Luokkien jakaminen tuloilla on yksi tapa, mutta se helposti jättää muut tavat kertoa niistä taakseen, esimerkiksi arvot ja tulot eivät keskenään välttämättä kohtaa suoraan. Mutta voidaan sanoa, että tulot pystyvät määrittämään vähintään suuntaa antavasti luokkia. Rahaa ja rikkautta ei kuitenkin arvostettu itsessään, se on enemmän välttämätön tapa pärjätä elämässä. Tutkimuksessa tuli ilmi, että naisten arvot olivat edelleen hyvin työluokkaismaisia erityisesti rahan ja työn suhteen.

”Et itteeni on just toi mietittäny et jääkö ikuisesti johonkin välitilaan luokkien välille. Et periaattees jos haluaa mennä sinne ylempään luokkaan et en periaatteessa jaa samoja arvoja. Et ei mulle raha tärkeetä vaan muu. Tärkeetä et viihtyy, etten oo rahan orja. Et asun jossain raharikkaiden alueella sielä jossain Espoossa, et vähän parempien ihmisten alueella. Et välillä on et

haluaako vaihtaa tai muuta mut en ehkä stressiä ota siitä ku tietää mitä tehdä, ettei aattele sitä silleen.. Ettei kato luokkia tai ryhmiä vaan on oma itsensä.”

”Meillä tai jotenkin tuntuu et on niitä eri työväenluokkia ja perheitä ja muita et meillä sitä ei oo ehkä aateltu sillain vaan et onko rikas, keskituloinen vai köyhä. Et eihän se sitä kato et vaikka oot tuolla tehtaassa töissä, nii oot silti hyvätulonen et sinäns työväenluokkaa. Et ennemmin se meillä on menny et puhuttu esim raharikkaista, et must just työmaailmassa et kaveritkaa puhunu et luokat näkys. Et mihinkä neki kuuluu et ennemmin se ehkä menee niitten tulojen kautta justiisa, et mihin kattoo kuuluvansa.”

4.2.5 Kodin ja perheen näkyvyys

Koti ja sen kautta työväenluokkaisuus koettiin turvalliseksi. Suurien vaatimuksien poissaolo nähtiin myös hyvänä asiana, ylpeyden aiheena, jonka ansiosta tänä päivänä voi olla sellainen kuin haluaa. Naiset pohtivat, että heillä on vapaammat kädet tai itsevarmempi olo tehdä elämällään mitä haluavat, koska pakottavia vaatimuksia ei samalla tavalla ole heillä ollut. Aina ei välttämättä tarkoita, että suuret odotukset toisivat haluttuja tuloksia esimerkiksi koulutuksen suhteen. Työväenluokkaisuus ei ole antanut tarkkoja rajoja heidän tapauksissaan, vaan vapaus valita on jäänyt naisille itselleen. Naisten vanhempien suhtautuminen heidän koulutukseensa on ollut avointa, ei ole epäilty, että he eivät pystyisi pärjäämään ja pääsemään opiskelemaan yliopistoon. Luokkien rajat eivät muutenkaan ole täysin tarkasti sidottuja. Erityisesti tutkimuksessani, jossa osallistujat kuuluvat osiltaan kahteen eri yhteiskuntaluokkaan yhtä aikaa tilanne on erityinen. Kahden maailman välissä oleminen on pahimmillaan raskasta. Parhaimmillaan niiden välillä voi liikkua joustavasti, josta ei aiheudu ylimääräistä ahdistusta. Aikaisemmissa tutkimuksissa (Käyhkö 2014, 2017) on huomattu, että seulominen eri kulttuuristen ja sosiaalisten maailmojen välissä voi tuottaa lisää epävarmuutta elämään. Nämä maailmat edustavat eri arvoja ja esimerkiksi täysin arkiset keskustelut tai oletukset voivat erota merkittävästikin. Voi vaatia lähes ”työtä”, että nämä maailmat toimivat keskenään.

”Meillä on ehkä kans se et jälkeemiettiny et vaikka on ite saanu tehä valinnat et vanhemmat on tavallaan ollu aina tosi ylpeitä siitä mite ne on. Et jos ne kuuluu työväenluokkaan nii ne on ylpeitä siitä eikä halunnukkaa mennä mihinkää. Ehkä se on itelleki antanu sellasta turvaa et saa olla sellanen kuin haluaa. Ettei tarvii esittää tai mennä muualle. Nii sit ei ehkä tuu sellasia kriisinhetkiä sit mikä ite on.
”

Naiset kuvailevat mielenkiintoisesti luokkaan kiinnittymistä kriisinhetkillä. Työväenluokka koetaan niin vahvana kiinnittymisenä, että se muodostaa jopa tietynlaisen turvan naisten ympärille. Se ei kiristä heitä mihinkään rooliin mutta toisaalta antaa varmuudet toimia omassa elämässään vapaasti. Koti on heille selkeästi paikka, josta he ovat saaneet puheiden perusteella melko hyvätkin resurssit akateemiseen elämään. Nämä resurssit ovat sellaisia, jotka tulevat heidän lapsuudestaan ja vanhempien kasvatuksesta.

”(...) Mut mä oon kyllä tyytyväinen, et meillä on ollut avara kasvatust ja saanu itse valita. Ei oo tyrkytett, vaikka on pyhäkoulussa käyty ja muutenkin kirkossa. Et on saanu ihan ite päättää sen jälkeen, kuulunko kirkkoon vai ei. (...)”

Useat naisista puhuivat avoimuuden puolesta, miten heitä oli kasvatettu. He eivät kokeneet, että heitä oli pakotettu mihinkään tietynlaiseen ”muottiin”. He kokivat, että oli erityisesti ollut hyötyä, kun ylimääräistä painostusta esimerkiksi opintojen suhteen ei tarvinnut kokea. Käyhkön (2006) tutkimuksen mukaan yhteiskuntaluokat ohjaavatkin nuorten koulutuspolkuja sekä aikuisiällä tapahtuvia valintoja, mutta samalla myös muodostuu odotuksia siitä millaisia valintoja nuorten pitäisi tehdä.

4.3 Suunniteltu aika opintojen jälkeen

4.3.1 Työväenluokkaisuus voimavarana

Työväenluokkaisuus nähtiin keskusteluissa usein voimavarana. Kaikki resurssit niin kulttuurisesti ja sosiaalisesti olivat saaneet työläistäustastansa ansiosta, nähtiin hyvin riittäisinä. Tarkoitin tällä sitä, että nämä resurssit olivat selkeästi auttaneet naisia opintoihin hakeutuessa ja opintojen aikana. Työväenluokkaisuus taustana voimaannutti selkeästi naisia ja siitä oltiin ylpeitä. Skeggs (1997, 93) on tutkinut työväenluokkaisia naisia, jotka eivät tahtoneet, että heidät luokiteltaisiin työväenluokkaan, mutta eivät toisaalta halunneet olla kaikilta osin keskiluokkaisiakaan. Aineistossani tämä toistuu siltä osin, että keskiluokka ei vaikuttanut kiinnostavalta tai äärimmäisen haluttavalta ihanteelta itselleen.

”Mun vanhemmat ei oo just keskittyneet hirveesti niihin arvosanoihin et mulle ei oo huudettu, jos mä oon saanu alle seiskan tai kasin. Et toki, jos on tullu huono numero et voi harmi. Et ne ei oo ollu et yritä paremmin tai ne ei oo puuttunu siihen opiskeluun mitenkään (!) et nyt ku mä alan miettii nii ei ne oo puuttunu siihen mitenkään nii se on jotenkin silleen ohhoh. Et mitä vois kuvitella et se olis hyödyllistä et vähän rohkasisivat et opiskele edes vähän enemmän. Tai auttaa jotenkin.”

”Itelle tuntuu varsinkin just se, että työväenluokka antaa väljemmät raamit missä pystyy liikkumaan. Et ei oo niitä valmiik luotuja oletuksia, vaan saat ite kokeilla ja testata ja löytää sen oman polun (...)”

4.3.2 Arvostusten idea

Keskusteluissa nousi puheeksi myös yliopisto ja arvostus. Yliopistossa opiskelu itsessään oli nostanut arvostusta naisia kohtaan. Arvostuksella tarkoitetaan tässä kontekstissa sitä, miten muut reagoivat heihin nyt, kun he ovat yliopistossa. Tästä syystä naiset näyttäytyvätkin arvostetumpina joidenkin henkilöiden silmissä. Yliopisto-koulutus on selkeästi monen mielestä siis vielä arvostettava asia. Itsessään arvostus ei haittaa naisia, mutta kun siihen

liitetään erontekoja toisiin ihmisiin, arvostus muuttuu jopa hieman epämiellyttäväksi asiaksi. Toisten ihmisten nostamista toisten yläpuolelle pelkän tutkinnon perusteella naiset eivät ymmärtäneet. Toisaalta naiset eivät ymmärtäneet kuitenkaan sitä, miksi yliopistossa opiskelu itsessään tekisi heistä fiksuja yleisesti kaikessa. Tähän liitettiin esimerkiksi yleistieto ylipäättään asiasta kuin asiasta. Tämän vuoksi omaa yliopisto-opiskelua ei välttämättä haluttu edes ilmoittaa tai puhua siitä erityisesti koska se toisi heidät epämiellyttävään tilanteeseen, jossa omaa asemaansa joutuu puolustamaan. Tällainen suhtautuminen merkitsee olemassa olevia ennakkoluuloja yliopisto-opiskelusta. Ennakkoluulot liittyvät oletukseen siitä, että yliopistossa opiskelevat ylpeilisivät fiksuudellaan. Tällaiset suhtautumistavat kertovat eroista kulttuurisissa maailmoissa sekä siitä, että yliopistoon liitetään yleismaailmallisesti mielikuvia paremmuudesta.

”Totta mullakin on samoja ajatuksia just huomas et riippuen kenen kaverin kotiin meni et yleensä se painostus tuli vanhemmilta tai siis jos vanhemmat oli korkeemminkoulutettuja nii se tilanne oli ainakin ite koin ei nyt painostavana mut vähän sellasena kiusallisena koska varsinkin nyttienkin jos näkee niitten kavereiden vanhempia nii joutuu vähän perustelee varsinkin kun nyt opiskelee yliopistossa nii saa ehkä vähän sellasen hyväksynnän jollain tapaa et jotenki enne sitä katottii jollain tapaa et mistä tulee ja mimmonen kotitausta. Et vaikka se ei oo kavereiden suhteisiin vaikuttanut mitenkään mut kyl sen huomaa, jos kavereitten vanhemmat on korkeestikoulutettuja nii ne on vähän kattoneet taustoja. Tossakin huomaa yhen kaverin äiti on kattonut hyvin tiukkaan kun on minä ja sitten toinen kaveri hänen tyttärensä kautta kavereita ja toinen opiskeli yliopistossa ja mä ammattikorkeekoulussa nii se veti jo siinä sellasen eron, että jutteli vaan sille mun toiselle kaverille ja sit kun mä opiskelen nyt täällä nii nyt mullekin voi jutella. Et se on jotenkin jännä. ”

”Tuntuu et hirveen monella sellanen kuva, et ku sä oot yliopistossa nii sä oot hirveen fiksu et tiiät kaikesta kaiken. Ei halua jotenkin asettaa itteesä mihinkään korokkeelle. Et oon opiskelemassa, mut en mä silti ole mikään maailman viisain ihminen. Nii sitten jotenkin ei halua edes mainostaa sitä, että on yliopistossa.” Epämiellyttäviä tilanteita olivat ” [...] Nii sitten siitä vähän tuntu, että tää on kuitenkin sellanen maalaisyliopisto, et saa olla rauhassa niinkun enemmän oma

itse et ei oo pakko tuua koko esille et minä osaan tätä ja minä oon tässä paras, nii sit siinä oli sellasta kulttuurieroa ---”

4.3.3 Yliopisto ja työnteko

Naiset olivat huomanneet, miten heitä kohtaan oli kohdistunut jopa arvostelua, heidän nykyistä työtään ei selkeästi arvostettu, tässä tapauksessa kassatyöskentelyä. Sitä vastoin mainitsemalla, että opiskelee yliopistossa, oli häivyttänyt asiakkaiden epäilykset tekemättömyydestä. Yliopisto-opiskelu ja sieltä saatava tutkinto oli toisten silmissä siis arvostettavampaa kuin ”pelkkä” kassatyö. Mitään työtä ei kuitenkaan haluttu väheksyä vaan kaikki miellettiin arvokkaaksi. Väheksyvä suhtautuminen koettiin epämieluisaksi. Naiset halusivat välttää sellaista ajatuskaavaa, jossa koulutus määrittäisi ihmisen paremmuuden suhteessa toisiin ihmisiin. Kassalla työskentely ei siis näyttäytynyt tarpeeksi ”hyvältä” joiden henkilöiden mielestä. Tietyt työt, joissa yhteistä on erityisesti matala palkkaus, naisvaltaisuus ja x kuten kaupan- ja siivouksenalat leimataan mediassa ”paska-duuneiksi”. Tutkimuksessani tämä kaava toistuu selkeästi kokemuksina työn huonompina arvostuksina.

”Tosta tuli muuten mieleen, että kun olin töissä kassalla 7 vuotta olin opintojen ohella niin siellä tuntu, et on pakko sanoo, että opiskelen yliopistossa. Siellä oli se kulttuuri voimakas sillä tavalla et kuka siinä halua olla. Asiakkaatkin oli silleen et pitäskö sinunkin tehä jotain elämälläsi et oon vaan tässä kassatyössä, sanoo sit tavallaan et oon yliopistossa, et ei silleen et se tekis paremman ihmisen mut ei arvostella sen työn suhteen tekee. Et siellä huomasi et käytti aika paljon sitä.”

Yliopiston kulttuurisiin ominaisuuksiin kuuluu vahvasti vapaus valita. Vapaus koettiin samaan aikaan hyötynä ja haittana, omien kurssien valinnat tuntuivat hyvältä. Mutta kokonaisuutena tutkinnon jälkeinen elämä mietitytti naisia, monella tutkinnon työllistävät vaikutukset olivat hämärän peitossa.

Epäilykset omasta tutkinnosta kertovat, että yliopistossa kulttuurisesti tietyillä aloilla erityisesti tietämättömyys omasta tulevaisuudesta on normi. Tietämättömyyttä pitäisi sietää. Kuvaamalla tehtaalla työskentelemistä helpoksi, voi päätellä, että naisilla on tietynlainen kaipuu sellaiseen ympäristöön, joka on suoraviivaisempi. Tämä voi vaikuttaa helpommalle koska heillä on työläisluokkainen tausta ja sen mukaiset arvot. Työt ja ammatit, jotka näyttäytyvät helpompina heille ainakin mielikuvissa, ovat selkeästi ruumiillisempia. Näihin ammatteihin ja tutkinnon suorittamisiin liitetään termi ”peruselämä”, jolla kuvataan tilannetta, jossa yliopistoon liitettävät luovuus ja itsensä alituinen haastaminen puuttuisivat. Naiset eivät puhuneet kuitenkaan siitä, olisivatko he valmiita tällaiseen muutokseen ja puheet olivatkin enemmän haaveilun tasolla. Kyseisen vaihtoehdon pohtiminen viittaa kuitenkin, että työläistaustaiset arvot ja haaveet ovat naisten mielessä vieläkin. Yliopisto tuntuukin olevan melko raskas koska, opiskelijasta itsestään kiinni pelkästään mitä valintoja opintojen aikana tekee ja miten ne vaikuttavat tulevaisuuteen. Takana piilee ajatus siitä, että tutkinnon saamisen jälkeen oletetaan työn haun ja saamisen olevan suhteellisen selkeää. Tässä tapauksessa myös työllistymismahdollisuudet ovat epäselviä, mikä aiheuttaa epävarmuutta.

”Mulla periaatteessa vähän samat fiilikset et, ku en valmistu mihinkään tiettyyn et pitää luovia omia polkuja pitkin. Et mä en edes vielä tiedä mikä ero professorilla ja lehtorilla on et mikä yleensä mikä järjestelmä täällä et mä oon ihan et periaatteessa pitää lähtee ihan pohjalta et en tiä mihin valmistut et välillä ois vaan helpompi. et vaikka sairaanhoitajaks niin tietäs mitä tekis.”

”Se just niin huvittavaa et mä haluisin mennä opiskelemaan terveydenhoitoa just sairaanhoitajaks tän jälkeen. Nii mä aina nauran et mä täällä ensiks pusken viisi vuotta tutkinnon ja sit mä joksukuks ensihoitajaks tai et sillee hauskaa niiku..”

”Samaa mä oon miettiny ku oon nyt täällä opiskellu ekaa vuotta niin oon miettiny miks ei vaan vois tyytyä helppoon elämään, et vaikka tehtaalla töissä et vuoroissa. Et täällä pitää haastaa ja hiostaa itteesä et miettiikö ja pystyykö ja kykeneekö. Et se on tosi stressaavaa et miks ei vaan voi tyytyä peruselämään.”

Verkostoituminen pelkästään verkostoitumisen kannalta ei saanut kannatusta ollenkaan. Verkostoilla on kuitenkin tutkimusten mukaan merkittäviä hyötyjä jatkoa ajatellen.

Verkostoitumisen hyödyt ymmärrettiin, mutta se ajatus, että tutustuisi johonkin vain sen takia, että siitä olisi hyötyä tulevaisuuden kannalta, ei houkuttanut. Koettiin kuitenkin, että joillain voisi olla edullisempi ja parempi asema sen vuoksi, koska omaa verkostoa omien tuttujensa tai vanhempien kautta. Verkostojen käyttäminen oman edun edistämiseen toisten avulla koettiin hieman epämiellyttäväksi mutta toisaalta jossain vaiheessa mahdollisesti väistämättömäksi tilanteeksi. Koska, jos tärkeitä verkostoja on elämän aikana kertynyt ympärille niitä todennäköisesti hyödyntää elämässään.

”Mut nyt ku mieltii nii olishan se hyödyllistä verkostoitumista varten ja pääsis niittekkin kanssa keskustelemaan jotka on jo työelämässä koska ku ei oo periaatteessa itellä sellasta akateemista taustaa ja niitä verkostoja valmiina. Et pitää lähtee työelämääinki tyhjältä pöydältä niin sanotusti et pitäs saada ängettyy se jalka ite sinne oven väliin. Et joillaki on jo tuttuja tai vanhempien tuttuja, jotka auttas työelämään siirtymisessä.

5 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tavoitteena oli tarkastella, onko luokalla merkitystä koulutuksellisesti ja millä tavoin naiset kokivat heidän sijaintinsa kahden kulttuurisesti erilaisen maailman välissä. Vastausta pitää tarkastella useasta eri kulmasta. Lyhykäisyydessään voidaan todeta, että luokalla on tosiaan merkitystä. Tulokset kuitenkin puhuvat sen puolesta, että merkitys ei ole niin suuri kuten Käyhkön (2014) tutkimuksessa. Tämä voi johtua siitä ensinnäkin siitä, että tutkimukseeni osallistuneet ovat liikkuneet luokkataustalta sellaisissa tiloissa, jotka ovat muistuttaneet toisiaan. Tällä viitataan siihen, että Itä-Suomen yliopiston kansanomaisuudella on ollut hyvinkin merkittävä osuus siihen, miksi yliopiston maailmaan saapuminen ja totuttautuminen ei ole ollut äärimmäisen vaikea kokemus. Lisäksi tässä on varmasti auttanut koulutuspositiivinen suhtautuminen lapsuuden kodissa. Kannustaminen oli kuitenkin toisaalta hyvin neutraalia. Hyvistä arvosanoista kaikki saivat kiitosta, mutta erityisesti lukioon ja korkeakouluihin hakeutuessa naisten täytyi ottaa hyvin itsenäinen ote koulutuksen suhteen. Mielipiteet tästä olivat kuitenkin hyvin ymmärtäviäisiä. Naiset kokivat, että ylipäättään hakeutumiseen liittyvät ongelmat eivät olleet niin vaikeita ratkaista ja yleinen kokemus siitä olikin, että ne pitää pystyä ratkaisemaan itsenäisesti. Vanhemmilta olisi kaivattu hieman enemmän tukea, mutta vanhempien koulutukselliset resurssit olivat tässä kohtaa rajalliset. Heidän omat koulutuspolkunsu eroavat sen verran, että käytännön vinkkien vaatiminen olisi ollut hankalaa. On kuitenkin todettava, että vaikeuksiakin on matkaan riittänyt. Tämä selittyy osiltaan myös, että tutkimusten mukaan jokaisella uusien opintojen aloittavalla alku saattaa olla enemmän tai vähemmän vaikea, koska akateemiset käytänteet eivät ole ennestään tuttuja.

Tutkimuksessani nousi esille, että työväenluokkaisuus on heidän elämässään taustalla mutta tutkimuksessani sillä ei näyttäisi olevan niin suurta merkitystä, että se vaikuttaisi laajasti heidän hakeutumiseensa ja opiskeluun yliopistossa. Vaikka opiskelun suhteen alku oli hieman hankala monella naisista, hakeutumiseen suhtauduttiin mentaliteetilla, että alku voi olla vaikeaa monelle eikä vain heille, koska he ovat osa työväenluokkaa. Itse työväenluokkaistaustaa ei vähätelty vaan sitä arvostettiin ja siitä oltiin ylpeitä. Luokka ei monellekaan naisista tuntunut olevan sellainen asia, jonka he olisivat ajatelleet vaikuttaneen heidän hakeutumiseensa yliopistoon ja opiskeluunsa siellä. Tämä oli mielenkiintoista, koska he eivät myöskään kieltäneet luokan olemassaoloa ja pystyivät samaan aikaan kuitenkin sijoittamaan itsensä työväenluokkaan. He pystyivät kuitenkin selkeästi asettamaan itsensä tiettyyn luokkaan

ainakin ajatuksen tasolla, mutta sille ei annettu laajaa vaikutusvaltaa. Luokan rinnalle tapahtumien selittäjiksi nousivat oma persoona, oma luonne, joiden kautta he kokivat itsensä siis ennemmin yksilöiksi. Tämä liittyy nykyään vahvasti esillä olevaan individualismiin. Yhteiskunnassa olevat ihmiset luokitellaan yksilöiksi, joka samaan aikaan antaa heille itselleen tunteen, että he voivat tehdä ja valita elämässään vapaasti. Toisaalta itsensä näkeminen osana jotain kokonaisuutta kuten luokkaa, voi olla vaikeaa. He painottivat, että he ennemmin pysyivät ajatuksiltaan työläistäustaisina jatkossakin tutkinnosta ja muusta riippumatta. Suomalaiset ovat yleisesti osanneet asettaa itsensä yhteiskuntaluokkiin, joka seitsemäs koki vain, ettei kuulu mihinkään luokista (yläluokka, ylempi ja alempi keskiluokka, työväenluokka, jokin muu tai ei mikään) (ks. Erola 2005, 38-39). Luokkaerojen vähäistä näkyvyyttä voi myös selittää se, että erot nousevat selvemmin esiin vasta opintojen loppuvaiheessa ja lähitulevaisuudessa, kun perheen perustaminen on ajankohtaista (Kolbe 2010).

Analyysini kohdistui luokkataustan kautta sen mukana tuomiin kulttuurisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin resursseihin. Tutkimuksessani selvisi, että ainakaan taloudelliset resurssit eivät ole juurikaan vaikeuttaneet ylipäättään opintoihin hakeutumista tai yliopistossa opiskelua. Monet naisista olivat ratkaisseet yliopistossa mahdollisen taloudellisen niukkuuden tekemällä opintojen ohella töitä. hankkimalla kesätöitä sekä ottamalla opintolainaa. Kulttuuriset resurssit sen sijaan näyttäytyivät suurempina vaikuttajina. Resursseiksi muodostuivat yliopistossa käytettävän kielen hallinta, erityisesti opintojen alkupuolella.

Sosiaalisia resursseja voidaan pitää yhtä tärkeinä kuin kulttuurisia. Perheeseen pidettiin aktiivisesti yhteyttä. Kuten aikaisemmissakin tutkimuksissa (Käyhkö 2014, 2017) on tullut ilmi, myös omassa tutkimuksessani toistui sama ilmiö, kun koulutukseen liittyvistä asioista olisi halunnut keskustella perheen kanssa. Huomattiin, että ymmärrystä ei aina ollut. Opintojen laajuus nähtiin erityisesti paljon pienempänä kuin mitä ne todellisuudessa olivat. Kaverit nähtiin yhtä tärkeinä kuin perhekin omassa elämässä. Samaa alaa opiskelevat ja yleisesti samanlaiset arvot omaavat ystävät pystyivät tukemaan koska elivät samaa tilannetta itsekin. Kukaan ei puhunut yksinäisyyden tunteista yhteiskuntaluokan suhteen. Keskusteluissa tuli ilmi, että naiset olivat sitoutuneita opintoihinsa.

Voidaan todeta, että luokalla on merkitystä koulutuksellisesti mutta ei niin paljon kuin tässä aineistossa. Vaikka tutkimukseeni osallistuneet naiset olivat työläistäustaisista perheistä,

heidän kokemuksissaan korkeakoulutuksesta oli paljon positiivista. Viimeisen muistelukerran lopussa kysyin osallistujilta mielipiteitä siitä miltä muistelut olivat tuntuneet heistä. Muistelukerrat ylipäätään tuntuivat naisista olevan mukavia hetkiä, kun sai keskustella samanlaisista taustoista olevien kanssa. Eräs heistä totesikin, miten mukavaa oli päästä pysähtymään hetkeksi opintojen ohella ja päästä keskustelemaan ja muistelemaan muiden kanssa. Muistelutyömenetelmä näyttäytyi tutkimuksessani hyvin onnistuneena aineistontuottamis tapana. Tämä oli mahdollista koska ryhmädynamiikka ja luottamus toimivat hyvin.

He pystyivät mukautumaan kahden maailman välille keskimääräisesti hyvin. He eivät tietoisesti halunneet siirtyä keskiluokkaan, mutta toisaalta eivät kieltäneetkään sitä, jos luokkasiirtymä tapahtuisi. Heidän käsityksensä luokasta oli joustava. Samaan aikaan he olivat ylpeitä omasta taustastaan, mutta samalla pystyivät olla osana keskiluokkaisempaa maailmaa. Heidän arvonsa ja suhtautumisensa ponnistivat työläistäustaisuudesta, ihmisten arvostusta pelkän tutkinnon tai koulutuksen perusteella ei ymmärretty. Myös ajatukset työnteosta olivat melko työläistäustaisia. Tämä kertoo siitä, että he eivät ole jättäneet tai halunneet hävittää omaa taustaansa vaan olivat ylpeitä siitä. Keskiluokkaisuus ei näkynyt uhkaavana heitä kohtaan missään vaiheessa keskustelua. Tutkimukseni antaa viitoitusta kahden kulttuurisen maailman onnistuneesta yhteensovittamisesta. Se ei ole kuitenkaan itsestään selvää. Siitä huolimatta, että naisten ja heidän vanhempiansa välillä oli joskus ollut väärinymmärryksiä naisten koulutuksen suhteen, tämä ei kuitenkaan ollut muuttanut heidän välejänsä perheisiinsä merkittävästi. Naisten kommentit olivat positiivisesti latautuneita, siitakin huolimatta vaikka he olivat kokeneet kyseenalaistamista heidän tutkinnostaan ja sen jälkeisistä työllistymismahdollisuuksista.

Kiinnostava tulos on, että naiset eivät tehneet luokkataustastaan ongelmaa suhteessa yliopistokulttuuriin. Ongelmat nähtiin sellaisina, joita voi olla kellä tahansa opinnoissa, eikä niitä aina liitetty suoraan luokkataustaan. Tämä voi kertoa yksilövetoisesta ajattelusta, jossa yksilö on itse vastuussa tekemistään valinnoista, mikä on yleistä nykypäivän Suomessa. Toisaalta, Itä-Suomen yliopiston kulttuurinen maailma voi olla sellainen johon työläistäustaisenakin on helpompi sopeutua.

Siitä, onko Suomi luokkayhteiskunta, ollaan monta mieltä. Luokatonta Suomea voi pitää utopiana, sillä luokkaa tuotetaan koko ajan rakenteellisesti ja yksilöiden toimesta. Yhteiskunnassamme korostetaan sitä, että jokaisella on mahdollisuus tehdä vapaita valintoja, mutta samaan aikaan ei kuitenkaan haluta tunnustaa luokkajärjestelmää tämän vapauden takana, jossa luokan vaikutus muutetaan ennemmin yksilön omaksi ongelmaksi (ks. Walkerdine, Lucey & Melody 2001, 19). On tärkeä kiinnittääkin huomiota jatkossakin siihen, kenellä on oikeus ja valta päättää mikä määritellään saavuteltavaksi ja millä resursseilla näihin tavoitteisiin on mahdollista päästä. Luokan olemassaolon tunnustaminen on tärkeää, jotta yksilöiden ei tarvitse kantaa harteillaan ongelmia, jotka ovat peräisin yhteiskunnallisesta eriarvoisuudesta.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Erola, Jani. 2005. Suomi 2004: aineistonkeruu ja tutkimusseloste sekä yhteiskunnan ja kulutuksen muutos 1999-2004 Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

Erola Jani 2010. Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa (toim. Erola). Helsinki: Gaudeamus.

- Koulutus, yhteiskuntaluokat ja eriarvoisuus. 67- 88.

Hauschildt, K., Vögtle, E. M. & Gwosc, C. 2018. Social and economic conditions of student life in europe. Bielefeld: German Centre for Higher Education Research and Science Studies (DZHW)

Karvonen, Sakari & Moisio, P & Simpura, J. 2010. Suomalaisten hyvinvointi ja elinolot 2000-luvulla. Teoksessa: Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) 2009. *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. 20-35.

Kivinen, Osmo & Hedman, Juha & Kaipainen, Päivi. 2012. Koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuus Suomessa Eriarvoisuuden uudet ja vanhat muodot. *Yhteiskuntapolitiikka* 77:5.

Koivula, Jenni & Rinne, Risto & Niukko, Sanna. 2009. Yliopistot yrityksinä? Merkkejä ja merkityksiä Suomessa ja Euroopassa. *Kasvatus* 1/2009.

Kolbe, Laura. 2010. Esipuhe: Luokat, myytit ja suuri kansallinen kertomus. Teoksessa Erola, Jani (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Koski, Leena & Silva Tedre. 2003. ”Sukupuolipiiloja ja -huolia. Naisten muistoja yliopistouralta.” *Naistutkimus* 16:3, 19–32.

Kukkola, Jani. 2018. Kokemuksen metatiede: kokemuksen käsitteen käytön ja kokemuksen ehtojen tutkimus. Teoksessa: Toikkanen, Jarkko & Virtanen Ira A. *Kokemuksen tutkimus VI Kokemuksen käsite ja käyttö*. 2018. Lapland University Press.

Kuusela, Sini. 2016. Työläisperheistä yliopistoon. Teoksessa: Silvennoinen, Heikki & Kalalahti, Mira & Varjo, Janne. 2016. *Koulutukset tasa-arvon muuttuvat merkitykset*. Jyväskylän yliopistopaino.

Käyhkö, Mari. 2006. Siivoojaksi oppimassa: työläistyttöjen kasvatus ja moraalinen säätely. *Naistutkimus* (2006): 2.

Käyhkö, Mari. 2008. Kädenjälki näkyviin – koulunpenkkiä väistelevät nuoret työläisnaiset. Teoksessa: Tolonen, Tarja. *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.

Käyhkö, Mari. 2013. Hivutautuen kohti vierasta maailmaa. *Työläistyttöjen tie yliopistoon*. *Naistutkimus* 26:1, 19-31.

Käyhkö, Mari. 2014. Työläistytöt vieraalla maalla. Teoksessa Harinen, Päivi, Mari Käyhkö, and Anni Rannikko. Mutta mikä on tutkimuksen teoreettinen kysymys?: Leena Kosken juhlaKirja Joensuu: Kustannusosakeyhtiö Hai.

Käyhkö, Mari. 2017. Keinumista kahden maailman välissä Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja muuttuvat suhteet kotimaailmaan. *Sosiologia* 1:2017, 6-22.

Käyhkö, Mari 2021. Muistelutyömenetelmä. Teoksessa: Rynänen, Sanna, Anni Rannikko, Eemeli Hakoköngäs, Johanna Hohenthal, Vilma Hänninen, Johanna Hätilä, Heidi Korhonen, et al. Tutkiva mielikuviutus: luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä. Helsinki: Gaudeamus.

Lappalainen, Sirpa. 2012. Beverley Skeggs. Sukupuolen ja yhteiskuntaluokan piilotetut agendat. Teoksessa: Aittola, Tapio. Kasvatustieteiden tutkimuskeskuksen suunnamnäyttäjiä Helsinki: Gaudeamus.

Lehmann, W. (2012) Working-class students, habitus and the development of study roles: a Canadian case study. *British Journal of Sociology Education*, 33 (4), s. 527-546.

Mahony, Pat & Zmroczek, Christine 1997. Class Matter 'Working- Class' Women's Perspectives on Social Class. Lontoo: Taylor & Francis.

Melin, Harri 2009 Luokat ja työ. Teoksessa Blom, Raimo & Hautaniemi, Ari (toim.) Työelämä muuttuu, joutaako hyvinvointi? Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiologian laitos.

Melin, Harri. & Blom. R. 2011. Yhteiskunnallinen eriarvoisuus. Tampere University Press, 204–205.

Nori, Hanna 2010. Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa. Turun yliopisto. <http://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/67040/AnnalesC309Nori.pdf>

Ojala, Hanna. 2010. Opiskelemassa tavallaan. Vanhat naiset ikäihmisten yliopistossa. Tampere: Tampere University Press.

Purhonen, S., Gronow, J., Heikkilä, R., Kahma, N., Rahkonen, K. & Toikka, A. (2014). Suomalainen maku – Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen. Tallinna: Gaudeamus.

Reay, Diane. 1998. "Surviving in Dangerous Places: Working-Class Women, Women's Studies and Higher Education." *Women's Studies International Forum* 21:1, 11–19.

Rinne, Risto & Haltia, Nina & Nori, Hanna & Jauhiainen, Arto. 2008. Yliopiston porteilla. Aikuiset ja nuoret hakijat ja sisäänpäässeet 2000-luvun alun Suomessa. Painosalama Oy. Turku

Rinne, Risto & Haltia, Nina & Lempinen, Sonia & Kaunisto, Tuuli. 2018. Eriarvoistuva maailma – tasa-arvoistava koulu? Suomen kasvatustieteellinen seura.

Sayer, Andrew. 2005. *The Moral Significance of Class*. Cambridge: Cambridge University Press.

Skeggs, Beverley. 2014. *Elävä luokka*. Vastapaino.

Skeggs, Beverley 2004. *Class, Self, Culture*. Routledge, Lontoo.

Skeggs, Beverley. 1997. *Formations of Class and Gender. Becoming respectable*. Lontoo: SAGE.

Tolonen, Tarja. 2008. *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino

- *Yhteiskuntaluokka: menneisyyden dinosauruksen luiden kolinaa*. 8-17.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Walkerdine, Valerie, Helen Lucey & June Mel ody. 2001. *Growing Up Girl. Psychosocial Explorations of Gender and Class*. New York: New York University Press.

Wennerström, Ulla-Brit (2003) *Den kvinnliga klassresan*. Göteborg: Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen.

Elektroniset lähteet:

Blom, R., Kankainen, T., & Melin, H. (2012). *Jakaantunut Suomi*. Raportti ISSP 2009 Suomen aineistosta (Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja 10/2012. Tampereen yliopisto, Tampere). Saatavilla
https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/94666/jakaantunut_suomi_2012.pdf?sequence=1

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/> (Viitattu 30.03.2021.)

Mikkonen, Susanna & Korhonen, Vesa. 2018. *Työläistäustaiset yliopisto-opiskelijat ja koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:4. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160472/okm04.pdf>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021. *Yliopistot Suomessa*. <https://minedu.fi/yliopistot> [luettu 8.3.2021]

Rinne, Risto. 2014. Kulttuurinen pääoma ja koulutuksen periytyvyys. Teoksessa: Pulkkinen, Suvi & Roihuvuo, Johanna. Erkanevat koulutuspolut – Koulutuksen tasa-arvon tila 2010-luvulla. SYL-Julkaisu 1 / 2014. https://akateemisetnaiset.fi/wp-content/uploads/2014/11/141203_SYL_julkaisu_Erkanevat-koulutuspolut_2014.pdf (Viitattu 9.4.2021)

Sulkunen, S. & Nissinen, K. (2012). Heikot lukijat Suomessa. Teoksessa S. Sulkunen & J. Välijärvi (toim.), PISA09. Kestääkö osaamisen pohja? (s. 46–61). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:12. Viitattu 20.4.2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79125/okm12.pdf>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Yliopistokoulutus [verkkójulkaisu]. ISSN=1799-0599. 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 7.11.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/yop/2018/yop_2018_2019-05-09_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Opintojen kulku [verkkójulkaisu]. ISSN=1799-1005. 2019. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 7.11.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/opku/2019/opku_2019_2019-03-14_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Opiskelijoiden työssäkäynti [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-999X. 2019. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 9.4.2021]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/opty/2019/opty_2019_2021-03-12_tie_001_fi.html

LIITTEET

Liite 1. Hakuilmoitus

Moi!

Oletko työläistaustainen nainen ja opiskelet Itä-Suomen yliopistossa Joensuun kampuksella? Haluan tutkia sosiologian gradussani työläistaustaisten naisten luokkakokemuksia yliopistossa Joensuun kampuksella. Olen kiinnostunut erityisesti arkisista ja jokapäiväisistä kokemuksista yliopistossa. Näitä kokemuksia ovat esimerkiksi hakeutuminen yliopistoon ja opiskelun arki. Aineiston keruu toteutetaan muistelutyömenetelmällä muutaman henkilön ryhmässä, jossa jokaiselle kerralle on annettu oma teema. Muistelutyömenetelmässä muistot, eletyt kokemukset ja tunteet ovat tärkeitä ja niitä pidetään arvokkaana. Tapaamisia on useampia ja ne järjestetään tammi- ja helmikuussa 2019.

Ota rohkeasti yhteyttä, jos kiinnostuit.

Ilmoittautuminen mahdollisimman pian.

T: Janina

(sähköpostiosoite)